

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ГОТЕЛЬНО-
РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ**

**МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА
БЕЗПЕКА СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ В КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до вивчення навчальної дисципліни та організації
самостійної роботи

для здобувачів ступеня доктора філософії

за спеціальністю С1 Економіка та міжнародні економічні відносини
(спеціалізація: С1.01 Економіка)

Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку: метод. реком. до вивчення навч. дисц. та організ. самот. роб. для здобувачів ступеня доктора філософії за спец. С1 Економіка та міжнародні економічні відносини (спеціалізація: С1.01 Економіка) для денної та заочн. форми навч. / [уклад. В.В. Зайченко, М.В. Бугаєва]; Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. Кропивницький: ЦНТУ, 2025. – 67 с.

Укладач:

д.е.н., проф. **Зайченко В.В.**

к.е.н., проф. **Бугаєва М.В.**

Рецензенти:

Семикіна М.В., д.е.н., професор кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи Центральноукраїнського національного технічного університету;

Журило І.В., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи Центральноукраїнського національного технічного університету;

Схвалено на засіданні кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи ЦНТУ. Протокол № 1 від «27» серпня 2025 р.

© Зайченко В.В., 2025

© Бугаєва М.В., 2025

© ЦНТУ, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ЇЇ ВИВЧЕННЯ.....	14
3. ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ ДИСКУСІЯМИ І КЕЙСАМИ	19
4. ІНДИВІДУАЛЬНІ АНАЛІТИЧНО-ПОШУКОВІ ЗАВДАННЯ, МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИКОНАННЯ.....	21
5. ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	24
6. ТЕМАТИКА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	27
7. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	29
8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	57
9. КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ	59
10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	61

ВСТУП

Проблематика міжнародної конкурентоспроможності та безпеки соціальних систем у XXI столітті набуває системного й міждисциплінарного характеру. Глобалізація, поглиблення міжнародної економічної інтеграції, цифрова трансформація, кліматичні зміни, демографічні зрушення та зростання геополітичної нестабільності формують принципово нове середовище розвитку національних економік і соціальних систем. У цих умовах конкурентоспроможність держав дедалі більше визначається не лише економічними показниками, а й здатністю забезпечувати соціальну стійкість, інклюзивність розвитку, екологічну збалансованість та ефективну протидію багатомірним загрозам безпеці.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в контексті реалізації концепції сталого розвитку, яка інтегрує економічні, соціальні та екологічні цілі в єдину стратегічну рамку. Цілі сталого розвитку ООН, Європейський зелений курс, глобальні кліматичні та соціальні ініціативи істотно змінюють підходи до оцінювання конкурентних переваг країн, висувуючи на перший план питання соціальної згуртованості, якості людського капіталу, інституційної спроможності та довгострокової безпеки розвитку. Водночас зростає вразливість соціальних систем до кризових шоків - фінансових, енергетичних, пандемічних і воєнних, що потребує нового наукового осмислення категорій «конкурентоспроможність» і «безпека» у їх взаємозв'язку.

Для України ці виклики мають особливо гострий характер. Повномасштабна війна, демографічні втрати, міграційні процеси, руйнування економічної та соціальної інфраструктури суттєво трансформували умови функціонування соціальних систем і загострили питання національної та міжнародної конкурентоспроможності. Водночас євроінтеграційний вектор розвитку, орієнтація на стандарти ЄС та участь у глобальних процесах сталого розвитку формують нові можливості для відновлення та модернізації соціально-економічної моделі держави. Це зумовлює необхідність глибокого наукового аналізу міжнародного досвіду, глобальних індексів, стратегій і політик у сфері конкурентоспроможності, безпеки та сталого розвитку.

У таких умовах особливого значення набуває підготовка здобувачів ступеня доктора філософії, здатних здійснювати комплексні дослідження на перетині економіки, соціології, публічного управління, міжнародних відносин та безпекових студій. Саме науковці нового покоління покликані формувати сучасні теоретико-методологічні підходи до аналізу конкурентоспроможності країн, розробляти моделі підвищення стійкості соціальних систем і пропонувати науково обґрунтовані рішення для забезпечення сталого розвитку в умовах глобальної турбулентності.

Навчальна дисципліна «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку» є ключовим елементом підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня. Її вивчення спрямоване на формування системного бачення сучасних глобальних процесів, розуміння взаємозв'язку між конкурентоспроможністю,

соціальною безпекою та сталим розвитком, а також опанування інструментарію аналізу міжнародних рейтингів, індексів і стратегій розвитку. Дисципліна закладає теоретичну й методологічну основу для критичного осмислення глобальних і національних викликів, зокрема цифровізації, кліматичних змін, соціальної нерівності, безпекових ризиків та повоєнного відновлення.

Процес вивчення дисципліни ґрунтується на інтеграції трьох взаємопов'язаних складових:

теоретико-концептуальної - засвоєння сучасних наукових підходів до аналізу міжнародної конкурентоспроможності та соціальної безпеки;

аналітико-методологічної - опанування методів порівняльного аналізу, роботи з глобальними індексами та стратегічними документами;

прикладної - формування здатності застосовувати набуті знання для розробки науково обґрунтованих рекомендацій у сфері державної політики та сталого розвитку.

Таким чином, дисципліна виступає важливим інтелектуальним інструментом формування наукової зрілості здобувачів ступеня доктора філософії та створює підґрунтя для їх подальших досліджень у сфері міжнародної конкурентоспроможності, безпеки соціальних систем і стратегічного розвитку держав в умовах глобальних трансформацій.

Опрацювання лекційного матеріалу формує цілісний теоретико-методологічний каркас знань у сфері міжнародної конкурентоспроможності та безпеки соціальних систем. На цьому етапі аспірант не лише засвоює базові поняття й категорії, а й опановує наукові концепції та еволюцію підходів до трактування конкурентоспроможності держав, соціальної стійкості та безпеки в контексті сталого розвитку. Лекційні заняття задають аналітичний вектор для розуміння глобальних економічних, соціальних, екологічних і безпекових трендів, а також системних взаємозв'язків між ними, що є необхідним для формування власної наукової проблематики та побудови обґрунтованих дослідницьких гіпотез.

Підготовка до практичних занять виступає простором прикладної апробації теоретичних знань. У процесі аналізу міжнародних кейсів, глобальних індексів, стратегічних документів і порівняльних досліджень аспірант набуває навичок аргументованого відстоювання наукової позиції, критичної оцінки політик та інтерпретації емпіричних даних. Практичні заняття сприяють розвитку аналітичного мислення, здатності працювати з багатовимірною інформацією та формують академічну культуру фахової дискусії, необхідну для дослідницької діяльності на міжнародному рівні.

Самостійна робота є ключовим елементом підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня та трансформує аспіранта з пасивного споживача знань у активного дослідника. Саме в межах самостійної роботи формується авторський стиль наукового аналізу, здатність виявляти приховані закономірності міжнародного розвитку, оцінювати ризики та генерувати науково обґрунтовані рішення щодо підвищення конкурентоспроможності й безпеки соціальних систем у довгостроковій перспективі. Така діяльність

спрямована на розвиток навичок роботи з фаховими науковими джерелами, міжнародною статистикою, аналітичними звітами та нормативно-стратегічними документами.

Самостійна робота аспіранта передбачає:

- опрацювання лекційного матеріалу, монографій, наукових статей і аналітичних доповідей міжнародних організацій;
- підготовку до практичних занять та участь у наукових дискусіях з проблем міжнародної конкурентоспроможності та безпеки;
- виконання індивідуальних аналітично-дослідницьких завдань, підготовку наукових есе, аналітичних оглядів і кейс-стаді;
- розробку презентаційних матеріалів для представлення результатів власних наукових досліджень;
- систематизацію навчального матеріалу для підготовки до підсумкового контролю;
- самостійне поглиблене вивчення окремих аспектів забезпечення конкурентоспроможності, соціальної стійкості та безпеки в контексті сталого розвитку.

Ці методичні рекомендації розроблено з метою надання здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти системної підтримки у процесі самостійного опрацювання навчального матеріалу та якісної підготовки до практичних занять з дисципліни «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку». Вони орієнтовані на поглиблення теоретико-методологічної підготовки, розвиток навичок комплексного аналізу міжнародних процесів і формування здатності застосовувати набуті компетентності у власних дисертаційних дослідженнях.

Методичні рекомендації виконують функцію інтелектуального навігатора у вивченні курсу, сприяючи раціональному структуруванню часу, відведеного на самостійну роботу, та цілеспрямованій підготовці до аналізу міжнародних кейсів, ситуаційних завдань і фахових дискусій. Їх використання покликане забезпечити послідовне засвоєння матеріалу, розвиток аналітичного мислення та успішне проходження поточного і підсумкового контролю результатів навчання.

Структура методичних рекомендацій побудована за принципом логічної та змістовної послідовності опанування навчальної дисципліни:

- розділи 1 та 2 містять загальну характеристику курсу, визначають його мету, завдання та надають методичні орієнтири щодо організації навчальної роботи;
- розділ 3 присвячений тематиці семінарських занять із фокусом на дискусійні підходи, аналіз міжнародного досвіду та використання кейс-методів;
- розділи 4, 5 і 6 охоплюють індивідуальну роботу здобувачів, зокрема аналітично-дослідницькі завдання, практичні кейси та творчі форми наукового пошуку;
- розділ 7 містить систему тестових завдань для самоконтролю знань;

- розділ 8 подає перелік питань для підготовки до підсумкового контролю;
- розділ 9 визначає критерії та підходи до оцінювання навчальних досягнень;
- розділ 10 включає рекомендований перелік наукових джерел і аналітичних матеріалів для поглибленого вивчення дисципліни.

Запропоновані методичні рекомендації покликані сприяти ефективному навчанню, підвищенню якості наукових досліджень та формуванню здобувачів ступеня доктора філософії як висококваліфікованих економістів-дослідників, здатних здійснювати комплексний аналіз проблем міжнародної конкурентоспроможності, безпеки соціальних систем і сталого розвитку в умовах глобальних трансформацій.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку» є обов'язковою компонентою циклу фахової підготовки здобувачів ступеня доктора філософії (PhD). Вона спрямована на формування у майбутніх науковців-економістів сучасного системного світогляду, глибокого розуміння механізмів міжнародної конкурентоспроможності, стійкості та безпеки соціальних систем, а також аналітичних компетентностей, необхідних для розробки стратегій сталого розвитку в умовах глобальних трансформацій. Загальний обсяг дисципліни становить 4 кредити ЄКТС, що відповідає 120 академічним годинам. Викладання курсу передбачено у 2-му семестрі для здобувачів першого року навчання (табл. 1, табл. 2).

Структура навчального навантаження розподілена наступним чином: – лекційні заняття – 26 годин, присвячені розгляду теоретико-методологічних засад та сучасних концепцій міжнародної конкурентоспроможності, безпеки соціальних систем і сталого розвитку; – практичні заняття – 13 годин, спрямовані на закріплення знань шляхом дискусій, аналізу міжнародних кейсів і розв'язання прикладних аналітичних завдань; – самостійна робота – 81 година, яка становить понад 67 % загального обсягу навчального часу та передбачає виконання індивідуальних дослідницьких завдань, опрацювання наукових і аналітичних джерел, а також підготовку до лекційних і практичних занять.

Таблиця 1

Опис навчальної дисципліни «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС - 4	Галузь знань: С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини	Здобуття компетентностей із спеціальності	
Загальна кількість годин - 120	Спеціальність: С1 Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями) Спеціалізація: С1.01 Економіка	Рік підготовки: 1-й	Рік підготовки: 1-й
Тижневих годин навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи здобувача – 7	Освітній рівень: третій (освітньо-науковий) рівень Освітня кваліфікація: доктор філософії з економіки та міжнародних економічних відносин за спеціалізацією економіка	Семестр: 2-й	Семестр: 2-й
		Лекції: 26 год.	Лекції: 4 год.
		Практичні: 13 год.	Практичні: 2 год.
		Самостійна робота: 81 год.	Самостійна робота: 114 год.
		Вид контролю: екзамен	Вид контролю: екзамен

Мова навчання: українська.

Програма навчальної дисципліни «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку»

№	Назва теми	Години (л/п/с)	Завдання
1	2	3	4
1	<p>Лекція 1. Тема 1. Сутність міжнародної конкурентоспроможності соціально-економічних систем План 1. Поняття та рівні конкурентоспроможності 2. Фактори міжнародної конкурентоспроможності 3. Моделі та теорії конкурентних переваг 4. Методи оцінювання міжнародної конкурентоспроможності 5. Поточний стан конкурентоспроможності України</p>	2/2/6	1. Підготовка до дискусії: «Міжнародна конкурентоспроможність і безпека соціальних систем: рейтинги чи реальна стійкість розвитку?» 2. Аналіз кейсу: «Конкурентоспроможність в умовах нестабільності: досвід України та міжнародні порівняння»
2	<p>Лекція 2. Тема 2. Економічна безпека соціальних систем у міжнародному вимірі План 1. Поняття економічної безпеки держави та суспільства 2. Структура економічної безпеки: основні складові та загрози 3. Глобальні чинники та виклики економічній безпеці 4. Оцінювання рівня економічної безпеки: підходи та індикатори 5. Взаємозв'язок економічної безпеки та конкурентоспроможності</p>	2/2/6	1. Підготовка до дискусії: «Економічна безпека чи конкурентоспроможність: що є передумовою, а що - результатом?» 2. Аналітичний кейс: «Економічна безпека в умовах глобальних шоків: уроки для соціальних систем» 3. Підготовка презентацій
3	<p>Лекція 3. Тема 3. Сталий розвиток у системі міжнародної конкурентоспроможності та безпеки План 1. Сталий розвиток: глобальні концепції та національний контекст 2. Економічна, соціальна та екологічна складові сталого розвитку 3. Сталий розвиток і міжнародна конкурентоспроможність 4. Виклики сталого розвитку як фактори ризику для економік 5. Сталість у стратегіях розвитку країн і бізнесу</p>	2/2/6	1. Підготовка до дискусії: «Сталий розвиток як конкурентна перевага чи як обмеження економічного зростання?» 2. Аналітичний кейс: «Сталий розвиток у національних стратегіях: між безпекою та конкурентоспроможністю» 3. Аналіз законодавчих актів
4	<p>Лекція 4. Тема 4. Інноваційний розвиток як чинник міжнародної конкурентоспроможності та безпеки План</p>	2/2/6	1. Підготовка до дискусії: «Інновації як джерело конкурентних переваг чи як фактор зростання ризиків для економічної безпеки?»

	<p>1. Інновації та конкурентні переваги</p> <p>2. Національна інноваційна система (НІС)</p> <p>3. Глобальні інноваційні індекси та позиція України</p> <p>4. Інновації і економічна безпека</p> <p>5. Політики стимулювання інноваційного розвитку</p>		<p>2. Аналітичний кейс: «Інноваційна спроможність країни в глобальному вимірі: виклики та можливості для України»</p> <p>3. Тестування</p>
5	<p>Лекція 5.</p> <p>Тема 5. Цифровізація та цифрова економіка в контексті конкурентоспроможності та безпеки</p> <p>План</p> <p>1. Цифрова економіка: визначення та тренди</p> <p>2. Цифровізація як фактор конкурентоспроможності</p> <p>3. Цифрова трансформація суспільства та економічна безпека</p> <p>4. Стратегії цифрового розвитку: міжнародний досвід і Україна</p> <p>5. «Цифрові» конкурентні переваги України та їх зміцнення</p>	2/-/6	<p>1. Самостійне вивчення цифрових чинників впливу: поглиблений аналіз ключових цифрових чинників, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність та економічну безпеку соціально-економічних систем.</p> <p>2. Підготовка аналітичної довідки, щодо стану та перспектив цифрової трансформації економіки України у порівнянні з міжнародним досвідом.</p> <p>3. Опрацювання рекомендованих джерел</p>
6	<p>Лекція 6.</p> <p>Тема 6. Глобалізація та світове конкурентне середовище: виклики для країн</p> <p>План</p> <p>1. Сутність та етапи економічної глобалізації</p> <p>2. Глобальна конкуренція та конкурентні стратегії країн</p> <p>3. Глобальні ланцюги доданої вартості (Global Value Chains)</p> <p>4. Глобалізація vs економічна безпека</p> <p>5. Місце України в умовах глобалізації</p>	2/-/6	<p>1. Самостійне опрацювання: проаналізувати сутність і етапи економічної глобалізації та їх вплив на світове конкурентне середовище.</p> <p>2. Аналітичне завдання (кейс): оцінити участь України (або іншої країни) у глобальних ланцюгах доданої вартості з позицій міжнародної конкурентоспроможності та економічної безпеки, визначити ключові ризики та можливості.</p> <p>3. Опрацювання джерел: вивчити рекомендовані наукові та аналітичні матеріали з проблем глобалізації, глобальної конкуренції та GVC.</p>
7	<p>Лекція 7</p> <p>Тема 7. Економічна політика та врядування для конкурентоспроможності і безпеки</p> <p>План</p> <p>1. Роль держави у конкурентоспроможності: дебати економічної теорії</p> <p>2. Промислова та інноваційна політика як інструменти формування конкурентоспроможності</p> <p>3. Інститути і регулювання, що забезпечують конкуренцію та економічну безпеку</p> <p>4. Управління економічною безпекою: стратегічне планування та резерви</p>	2/2/7	<p>1. Підготовка до дискусії: «Роль держави у формуванні конкурентоспроможності та забезпеченні економічної безпеки».</p> <p>2. Аналітичне завдання (кейс): аналіз економічної політики та інституцій врядування окремої країни (зокрема України) з позицій конкурентоспроможності та економічної безпеки.</p> <p>3. Самостійна робота: опрацювання стратегічних документів і наукових джерел; підготовка короткої аналітичної записки з урахуванням теми</p>

	5. Якість врядування (governance) та конкурентоспроможність		індивідуального дисертаційного дослідження.
8	Лекція 8 Тема 8. Смарт-спеціалізація та регіональний розвиток конкурентоспроможності План 1. Концепція смарт-спеціалізації: теоретичні засади та ключові принципи 2. Європейський досвід реалізації стратегій смарт-спеціалізації (S3) 3. Україна: регіональні стратегії на засадах смарт-спеціалізації 4. Смарт-спеціалізація і післявоєнне відновлення регіонів України 5. Координація регіональної і національної конкурентної політики в логіці S3: уникнення дублювання, моніторинг і інтеграція політик	2/-/6	1. Визначення пріоритетів смарт-спеціалізації (практичне завдання): обрати один регіон України та визначити потенційні напрями смарт-спеціалізації на основі наявного економічного, інноваційного та людського потенціалу. 2. Аналітична робота з регіональними стратегіями: проаналізувати Стратегію розвитку регіону або S3-документ з позицій впливу на регіональну конкурентоспроможність і економічну безпеку в умовах післявоєнного відновлення. 3. Підготовка короткого аналітичного звіту: сформулювати висновки щодо ефективності координації регіональної та національної політики у логіці смарт-спеціалізації, визначити ризики дублювання політик та запропонувати напрями їх узгодження.
9	Лекція 9 Тема 9. Повоєнне економічне відновлення та конкурентоспроможність країни План 1. Економіка в період війни та наслідки конфлікту: теоретичні підходи й емпіричні реалії (на прикладі України та міжнародного досвіду) 2. Планування повоєнного відновлення: принципи та пріоритети (у контексті конкурентоспроможності та безпеки) 3. Забезпечення конкурентоспроможності у процесі повоєнної відбудови: економічна логіка, можливості та ризики 4. Міжнародна фінансова підтримка та координація повоєнного відновлення: джерела, інституційна архітектура та вплив на конкурентоспроможність 5. Регіональний аспект повоєнного відновлення	2/2/6	1. Підготовка до дискусії: «Повоєнне відновлення: повернення до довоєнної моделі чи формування нової конкурентоспроможної економіки?» 2. Аналітичне завдання (кейс): проаналізувати один із національних або міжнародних планів повоєнного відновлення (Україна, країни Балкан, післявоєнна Європа тощо) з позицій впливу на довгострокову конкурентоспроможність та економічну безпеку. 3. Тестування
10	Лекція 10 Тема 10. Резильєнтність соціально-економічних систем та економічна стійкість План 1. Поняття та вимірювання резильєнтності соціально-економічних систем	2/-/6	1. Підготовка презентації: «Резильєнтність чи зростання: що має бути пріоритетом економічної політики в умовах постійних шоків?» 2. Аналітичне завдання (кейс): проаналізувати резильєнтність соціально-економічної системи

	<p>2. Типи шоків та їх вплив на резильєнтність соціально-економічних систем</p> <p>3. Роль структурної політики в резильєнтності</p> <p>4. Фінансова та монетарна резильєнтність</p> <p>5. Суспільна та інституційна стійкість</p>		<p>окремої країни (зокрема України) до одного з типів шоків (воєнного, фінансового, енергетичного, пандемічного), визначивши роль структурної, фінансової та монетарної політики.</p> <p>3. Самостійна робота: опрацювати наукові та аналітичні джерела щодо вимірювання резильєнтності; підготувати коротку аналітичну записку з урахуванням теми індивідуального дисертаційного дослідження.</p>
11	<p>Лекція 11 Тема 11. Вимірювання та аналітичні інструменти міжнародної конкурентоспроможності і сталого розвитку План</p> <p>1. Огляд ключових глобальних індексів і рейтингів міжнародної конкурентоспроможності та сталого розвитку</p> <p>2. Методологія на прикладі: GCI та IMD</p> <p>3. Аналіз прикладу країни в рейтингах (case-study): Україна в системі міжнародних індексів конкурентоспроможності</p> <p>4. Індекси сталого розвитку та інклюзивності у системі оцінювання розвитку і конкурентоспроможності країн</p> <p>5. Користування міжнародними рейтингами для формування та оцінювання державної політики</p>	2/-/6	<p>1 Підготовка до дискусії: «Міжнародні рейтинги: об'єктивний інструмент аналізу чи спрощене відображення складних процесів розвитку?»</p> <p>2. Аналітичне завдання (case-study): проаналізувати позиції обраної країни (зокрема України) у ключових міжнародних індексах конкурентоспроможності та сталого розвитку (GCI, IMD, SDG Index), визначити сильні та слабкі сторони і зробити висновки для державної політики.</p> <p>3. Завдання використати дані міжнародних рейтингів для формування коротких аналітичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності та сталості розвитку з урахуванням теми індивідуального дисертаційного дослідження. Підготувати презентацію.</p>
12	<p>Лекція 12 Тема 12. Міжнародне співробітництво та інтеграція в забезпеченні сталого розвитку і конкурентоспроможності План</p> <p>1. Міжнародна торгівля та співпраця: взаємний вигравш чи конкуренція</p> <p>2. Регіональні інтеграційні об'єднання як чинник конкурентоспроможності та сталого розвитку</p> <p>3. Міжнародні інституції і глобальні виклики: колективні відповіді та вплив на конкурентоспроможність</p> <p>4. Геоекономічні блоки та економічна безпека: як фрагментація змінює глобальну конкуренцію</p> <p>5. Стратегія міжнародної економічної інтеграції України: євроінтеграція, G7, глобальні ринки капіталу та «опціон» на інші об'єднання</p>	2/-/6	<p>1. Підготовка презентації: «Міжнародна інтеграція в умовах фрагментації світової економіки: джерело конкурентних переваг чи ризик для економічної безпеки?»</p> <p>2. Аналітичне завдання (case-study): проаналізувати вплив участі країни (зокрема України) у міжнародних інтеграційних об'єднаннях та співпраці з міжнародними інституціями на конкурентоспроможність, сталий розвиток і економічну безпеку.</p> <p>3. Самостійна робота: опрацювати стратегічні документи та аналітичні матеріали щодо міжнародної економічної інтеграції; підготувати коротку аналітичну записку з урахуванням теми індивідуального дисертаційного дослідження.</p>

13	<p>Лекція 13 Тема 13. Майбутні тенденції та виклики для міжнародної конкурентоспроможності і безпеки План</p> <p>1. Технологічна революція та економіка майбутнього: виклики й можливості для міжнародної конкурентоспроможності і безпеки</p> <p>2. Демографічні та соціальні тренди як фактори майбутньої конкурентоспроможності і безпеки</p> <p>3. Кліматичні зміни та перехід до зеленої економіки як довгостроковий чинник конкурентоспроможності і безпеки</p> <p>4. Геополітична та гео економічна невизначеність: сценарії світового розвитку до 2040 року</p> <p>5. Стратегічне бачення для України: «Візія Україна-2050» у контексті мегатрендів конкурентоспроможності та безпеки</p>	2/1/8	<p>1. Підготовка до дискусії: «Мегатренди XXI століття: що визначатиме міжнародну конкурентоспроможність і безпеку держав у довгостроковій перспективі?»</p> <p>Аспірантам пропонується обговорити вплив технологічних, демографічних, кліматичних і геополітичних трендів на трансформацію моделей розвитку та систем безпеки країн.</p> <p>2. Аналітичне завдання (стратегічний кейс): розробити коротке стратегічне бачення розвитку обраної країни (зокрема України) до 2040–2050 рр. з урахуванням ключових мегатрендів міжнародної конкурентоспроможності та безпеки, визначивши основні можливості, ризики та пріоритети державної політики.</p> <p>3. Підготовка до іспиту.</p> <p>4. Підсумкове тестування.</p>
14	Всього	26/13/81	

Примітка: умовне скорочення «(л/п/с)» означає обсяг годин, відведених планом на лекції, практичні заняття, самостійну роботу; для здобувачів заочної форми навчання загальне л/п/с становить 4/2/114.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ЇЇ ВИВЧЕННЯ

Метою вивчення дисципліни «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку» є формування у здобувачів ступеня доктора філософії цілісного теоретико-методологічного бачення закономірностей формування та розвитку міжнародної конкурентоспроможності соціально-економічних систем у взаємозв'язку з економічною безпекою, сталим розвитком і резильєнтністю в умовах глобальних трансформацій.

Дисципліна спрямована на набуття здобувачами здатності комплексно аналізувати багаторівневі чинники конкурентоспроможності держав і регіонів, оцінювати вплив глобалізації, інновацій, цифровізації, інституційної якості врядування та міжнародної інтеграції на економічну безпеку і соціальну стійкість, а також критично інтерпретувати результати міжнародних рейтингів і аналітичних індексів.

Вивчення курсу має на меті сформувати у майбутніх науковців навички застосування сучасних аналітичних інструментів для оцінювання конкурентних позицій країн, розробки стратегій сталого та інклюзивного розвитку, управління ризиками і шоками, планування повоєнного відновлення та підвищення резильєнтності соціально-економічних систем. Особлива увага приділяється формуванню стратегічного бачення розвитку України в довгостроковій перспективі з урахуванням мегатрендів технологічних, демографічних, кліматичних і геополітичних змін.

Таким чином, мета дисципліни полягає у підготовці здобувачів третього освітньо-наукового рівня до здійснення самостійних наукових досліджень і розробки науково обґрунтованих рекомендацій у сфері міжнародної конкурентоспроможності, економічної безпеки та сталого розвитку в умовах високої глобальної невизначеності.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

1. Сформувати теоретико-методологічні знання щодо сутності, рівнів і чинників міжнародної конкурентоспроможності соціально-економічних систем та її взаємозв'язку з економічною безпекою і сталим розвитком.

2. Розкрити структуру та механізми забезпечення економічної безпеки держав і суспільств у міжнародному вимірі, визначити ключові глобальні загрози, ризики та виклики в умовах економічної, технологічної та геополітичної нестабільності.

3. Опанувати концепцію сталого розвитку як стратегічну основу довгострокової конкурентоспроможності, з урахуванням економічних, соціальних та екологічних складових розвитку.

4. Дослідити роль інновацій, цифровізації та технологічного розвитку у формуванні конкурентних переваг і зміцненні економічної безпеки соціально-економічних систем.

5. Проаналізувати вплив глобалізації та міжнародної інтеграції на конкурентне середовище, участь країн у глобальних ланцюгах доданої вартості та трансформацію моделей національного розвитку.

6. Сформувати навички аналізу економічної політики та якості врядування як ключових чинників конкурентоспроможності, резильєнтності та стійкості соціально-економічних систем.

7. Опанувати методи оцінювання конкурентоспроможності, економічної безпеки та сталого розвитку, зокрема шляхом використання міжнародних індексів, рейтингів і аналітичних інструментів.

8. Розвинути здатність до стратегічного мислення у питаннях повоєнного економічного відновлення, регіонального розвитку та смарт-спеціалізації в контексті підвищення конкурентоспроможності України.

9. Сформувати навички прогнозування та сценарного аналізу майбутніх глобальних тенденцій і мегатрендів, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність і безпеку.

10. Підготувати здобувачів до самостійної науково-дослідної діяльності, розробки науково обґрунтованих рекомендацій і стратегічних рішень у сфері міжнародної конкурентоспроможності, економічної безпеки та сталого розвитку з урахуванням тематики дисертаційних досліджень.

Інтегральна компетентність:

Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері економіки, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК03. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК04. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК05. Здатність розв'язувати комплексні проблеми економіки на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в економіці та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з економіки та суміжних галузей.

СК02. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами.

СК03. Здатність використовувати сучасні методології, методи та інструменти емпіричних і теоретичних досліджень у сфері економіки, методи комп'ютерного моделювання, сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та науково-педагогічній діяльності.

СК05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

СК06. Здатність обґрунтовувати та готувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей розвитку соціально-економічних систем і процесів із застосуванням математичних методів та моделей

СК07. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні наукові проекти в економіці та дотичні до неї міждисциплінарні підходи, проявляти лідерство та відповідальність при їх реалізації; комерціалізувати результати наукових досліджень та забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності.

СК08. Здатність створювати концептуальні наукові підходи до забезпечення економічної безпеки та підвищення конкурентоспроможності національної економіки, регіональних систем і бізнес-структур в умовах глобальної нестабільності.

СК09. Здатність генерувати моделі сталого та інноваційного розвитку економічних систем, обґрунтовуючи пріоритети їх структурної модернізації, повоєнного відновлення та смарт-спеціалізації на макро-, мезо- та мікрорівнях в умовах цифровізації.

Результати навчання:

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з економіки, управління соціально-економічними системами і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку.

РН02. Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, створювати нові знання у сфері економіки з метою досягнення економічного та соціального розвитку в умовах глобалізації.

РН03. Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках.

РН04. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу великих масивів даних та/або складної структури, спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи.

PH05. Пропонувати нові рішення, розробляти та наукові проєкти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі і фундаментальні та прикладні проблеми економічної науки з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів; забезпечувати комерціалізацію результатів наукових досліджень та дотримання прав інтелектуальної власності.

PH06. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, теоретичні та практичні проблеми економіки державною та іноземною мовами, кваліфіковано відобразити результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях. **PH08.** Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері економіки та з дотичних міждисциплінарних напрямів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми

PH08. Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері економіки та з дотичних міждисциплінарних напрямів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

PH09. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

PH10. Обґрунтовувати новітні механізми зміцнення економічної безпеки та моделювати сценарії підвищення конкурентоспроможності економічних систем різного ієрархічного рівня з урахуванням глобальних викликів та ризиків.

PH11. Проєктувати механізми сталого та інноваційного розвитку економіки, визначати напрями структурної трансформації та повоєнного відновлення територій в умовах цифровізації.

Методичні поради до вивчення дисципліни «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку»

Ефективне засвоєння дисципліни «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку» потребує системного підходу та активної пізнавально-аналітичної діяльності здобувачів. Для досягнення максимальних результатів у навчанні доцільно дотримуватися таких рекомендацій.

Робота з лекційним матеріалом має бути спрямована не лише на фіксацію ключових понять і визначень, а й на виявлення причинно-наслідкових зв'язків між конкурентоспроможністю, економічною безпекою, сталим розвитком і резильєнтністю соціально-економічних систем. Після кожної лекції рекомендується переглядати конспект із метою структурування

основних ідей, уточнення термінології та визначення питань, що потребують поглибленого самостійного опрацювання. Особливу увагу варто приділяти міждисциплінарним зв'язкам курсу з макроекономікою, міжнародною економікою, публічним управлінням, регіональним розвитком і безпековими студіями.

Самостійна робота аспірантів передбачає:

- опрацювання теоретичних положень дисципліни на основі аналізу наукової літератури, стратегічних документів, міжнародних стандартів і звітів щодо конкурентоспроможності, економічної безпеки, сталого розвитку, інновацій, цифровізації та глобалізації;

- виконання індивідуальних аналітично-дослідницьких завдань, зокрема порівняльного аналізу позицій країн у міжнародних рейтингах, оцінювання рівня економічної безпеки, дослідження впливу інновацій і цифрової трансформації на конкурентні переваги;

- роботу з практичними кейсами, що стосуються глобальних шоків, повоєнного відновлення, регіонального розвитку, смарт-спеціалізації, інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості та управління ризиками;

- виконання творчих завдань за вибором: підготовку аналітичних есе, наукових публікацій, тез доповідей, презентацій або аналітичних записок у контексті тематики власного дисертаційного дослідження;

- підготовку до контрольних заходів, що передбачає систематизацію знань, участь у дискусіях, тестовому контролі та підсумковому оцінюванні.

Результатом самостійної роботи має стати формування навичок критичного аналізу глобальних і національних викликів розвитку, здатності до інтерпретації складних соціально-економічних процесів, прогнозування конкурентних позицій країн і обґрунтування управлінських рішень у сфері економічної політики та безпеки.

Організацію самостійної роботи доцільно здійснювати поетапно: спочатку опанувати базові концепції та теорії міжнародної конкурентоспроможності й сталого розвитку, далі переходити до аналізу монографій, фахових статей і аналітичних звітів міжнародних організацій, завершуючи виконанням прикладних аналітичних завдань. Рекомендується вести власну електронну базу джерел із бібліографічним описом, ключовими тезами та аналітичними коментарями, що стане корисною основою для підготовки до екзамену та написання дисертації.

Під час виконання практичних і індивідуальних завдань необхідно активно використовувати офіційні статистичні та аналітичні ресурси (Світового банку, МВФ, ОЕСР, Євростату, ВЕФ, ООН, національних органів статистики). Важливо вміти критично оцінювати дані, звертаючи увагу на методологію розрахунків, часові горизонти та міжнародні порівняння.

Пріоритет у доборі наукової літератури слід надавати сучасним публікаціям останніх 3–5 років у фахових виданнях, монографіях провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, а також аналітичним доповідям міжнародних інституцій. Опрацьовуючи джерела, доцільно фіксувати використані методи, ключові аргументи та авторські висновки.

Під час підготовки до екзамену рекомендується повторювати матеріал за логікою змістових модулів дисципліни, поєднуючи теоретичні положення з прикладами з міжнародної практики та сучасного розвитку України. Доцільним є використання схем, таблиць і порівняльних моделей для узагальнення складних процесів.

Важливим елементом навчання є інтеграція змісту дисципліни з тематикою власного дисертаційного дослідження. Обрання індивідуальних завдань, суміжних із науковими інтересами аспіранта, дозволить поєднати навчальну та дослідницьку діяльність і сприятиме формуванню міцного теоретико-методологічного підґрунтя для подальшої наукової кар'єри.

3. ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ З ДИСКУСІЯМИ І КЕЙСАМИ

Семінарські (практичні) заняття є важливою складовою процесу вивчення дисципліни «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку», оскільки саме під час них теоретичні положення курсу перевіряються на практиці через аналіз реальних міжнародних і національних кейсів. У ході таких занять здобувачі навчаються аналізувати складні соціально-економічні процеси, оцінювати конкурентні позиції країн, інтерпретувати показники економічної безпеки та сталого розвитку, а також аргументовано відстоювати власну наукову позицію. Тому ґрунтовна підготовка до кожного семінарського заняття є обов'язковою і безпосередньо впливає на якість засвоєння матеріалу та формування професійних компетентностей.

Підготовка до семінарських занять, що передбачають дискусії, аналіз кейсів і роботу з аналітичними даними, вимагає від аспірантів активної участі, а не формального відтворення теоретичних положень. Основним завданням є формування власної науково обґрунтованої позиції щодо проблем міжнародної конкурентоспроможності, економічної безпеки та сталого розвитку. Для участі в дискусіях доцільно заздалегідь підготувати конкретні статистичні дані, результати міжнародних рейтингів, приклади з досвіду окремих країн або регіонів, що підсилює аргументацію та робить обговорення змістовним.

Робота з кейсами потребує комплексного аналізу ситуацій, зокрема пов'язаних із глобальними шоками, інноваційним і цифровим розвитком, повоєнним відновленням, регіональною конкурентоспроможністю або участю у глобальних ланцюгах доданої вартості. Під час виконання таких завдань важливо чітко ідентифікувати ключові проблеми та ризики, визначати зацікавлені сторони, оцінювати альтернативні сценарії розвитку та пропонувати реалістичні, економічно обґрунтовані рішення.

Особливу увагу слід приділяти рольовим та імітаційним завданням, які моделюють процеси формування економічної політики, прийняття стратегічних рішень або взаємодії держави, бізнесу та міжнародних інституцій. Такі форми роботи сприяють кращому розумінню логіки

економічних інтересів різних акторів, особливостей інституційного середовища та механізмів узгодження конкурентоспроможності з вимогами економічної безпеки і сталого розвитку.

Перелік тем семінарських (практичних) занять, форми їх проведення та рекомендовані завдання наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

Теми семінарських (практичних) занять (з дискусіями і кейсами)

№	Назва теми практичного заняття	Форма проведення (дискусії, кейс-аналіз, рольові ігри, просектування)	Години денна/заочна форма навчання	Рекомендовані завдання
1	2	3	4	5
1	Сутність міжнародної конкурентоспроможності соціально-економічних систем	Дискусія + Кейс-аналіз	2/–	1. Дискусія «Міжнародна конкурентоспроможність і безпека соціальних систем: рейтинги чи реальна стійкість розвитку?» 2. Аналіз кейсу: «Конкурентоспроможність в умовах нестабільності: досвід України та міжнародні порівняння»
2	Економічна безпека соціальних систем у міжнародному вимірі	Дискусія + Кейс-аналіз + презентація	2/–	1. Дискусія «Економічна безпека чи конкурентоспроможність: що є передумовою, а що - результатом?» 2. Аналітичний кейс: «Економічна безпека в умовах глобальних шоків: уроки для соціальних систем» 3. Підготовка презентації за кейсом
3	Сталий розвиток у системі міжнародної конкурентоспроможності та безпеки	Дискусія + Кейс-аналіз + аналіз законодавчих актів		1. Дискусія «Сталий розвиток як конкурентна перевага чи як обмеження економічного зростання?» 2. Аналітичний кейс: «Сталий розвиток у національних стратегіях: між безпекою та конкурентоспроможністю»
4	Інноваційний розвиток як чинник міжнародної конкурентоспроможності та безпеки	Дискусія + Кейс-аналіз + тестування	2/–	1. Дискусія «Інновації як джерело конкурентних переваг чи як фактор зростання ризиків для економічної безпеки?» 2. Аналітичний кейс: «Інноваційна спроможність країни в глобальному вимірі: виклики та можливості для України»
5	Економічна політика та врядування для конкурентоспроможності і безпеки	Дискусія + аналітичне завдання + підготовка аналітичної записки	2/–	1. Дискусія «Роль держави у формуванні конкурентоспроможності та забезпеченні економічної безпеки». 2. Аналітичне завдання (кейс): аналіз економічної політики та інституцій врядування окремої країни (зокрема України) з позицій конкурентоспроможності та економічної безпеки. 3. Самостійна робота: опрацювання стратегічних документів і наукових

				джерел; підготовка короткої аналітичної записки з урахуванням теми індивідуального дисертаційного дослідження.
6	Повоєнне економічне відновлення та конкурентоспроможність країни	Дискусія + аналітичне завдання + тестування	2/-	1. Дискусія «Повоєнне відновлення: повернення до довоєнної моделі чи формування нової конкурентоспроможної економіки?» 2. Аналітичне завдання (кейс): проаналізувати один із національних або міжнародних планів повоєнного відновлення (Україна, країни Балкан, післявоєнна Європа тощо) з позицій впливу на довгострокову конкурентоспроможність та економічну безпеку.
7	Майбутні тенденції та виклики для міжнародної конкурентоспроможності і безпеки	Дискусія + аналітичне завдання + підсумкове тестування	1/2	1. Дискусія «Мегатренди ХХІ століття: що визначатиме міжнародну конкурентоспроможність і безпеку держав у довгостроковій перспективі?» Аспірантам пропонується обговорити вплив технологічних, демографічних, кліматичних і геополітичних трендів на трансформацію моделей розвитку та систем безпеки країн. 2. Аналітичне завдання (стратегічний кейс): розробити коротке стратегічне бачення розвитку обраної країни (зокрема України) до 2040–2050 рр. з урахуванням ключових мегатрендів міжнародної конкурентоспроможності та безпеки, визначивши основні можливості, ризики та пріоритети державної політики.
Разом годин			13/2	

4. ІНДИВІДУАЛЬНІ АНАЛІТИЧНО-ПОШУКОВІ ЗАВДАННЯ, МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИКОНАННЯ

Індивідуальні аналітично-пошукові завдання є однією з ключових форм самостійної роботи в межах дисципліни «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку», оскільки дають змогу аспірантам вийти за межі стандартного навчального матеріалу та зосередитися на аналізі актуальних проблем розвитку соціально-економічних систем у глобальному й національному вимірах. Виконання таких завдань орієнтоване на поглиблення дослідницьких навичок, формування авторського наукового бачення та інтеграцію навчального процесу з тематикою дисертаційного дослідження.

Робота над індивідуальними аналітично-пошуковими завданнями сприяє розвитку здатності самостійно здійснювати пошук, відбір і критичну

оцінку наукової, статистичної та аналітичної інформації з питань міжнародної конкурентоспроможності, економічної безпеки, сталого розвитку, інноваційної та цифрової трансформації. Особлива увага приділяється вмінню інтерпретувати результати міжнародних рейтингів і індексів, аналізувати стратегічні документи, виявляти причинно-наслідкові зв'язки та формулювати науково обґрунтовані висновки в умовах інформаційної надлишковості та методологічної різноманітності джерел.

Виконання аналітично-пошукових завдань формує у здобувачів навички комплексного аналізу конкурентних позицій країн і регіонів, оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці, прогнозування впливу глобальних трендів та розробки рекомендацій щодо підвищення стійкості соціально-економічних систем. Результати такої роботи можуть використовуватися як елементи дисертаційних досліджень, основа для підготовки наукових публікацій, аналітичних записок або презентацій.

Тематика індивідуальних аналітично-пошукових завдань з дисципліни наведена у таблиці 4.

Таблиця 4

Тематика індивідуальних аналітично-пошукових завдань з дисципліни

№	Назва завдання	Суть завдання	Основні вимоги до виконання та звітність
1	«Профіль конкурентоспроможної країни»	Формування узагальненого профілю міжнародної конкурентоспроможності обраної країни	Визначення ключових факторів (інститути, інновації, людський капітал, цифровізація); опора на міжнародні індекси; обсяг 2–3 стор.
2	«Конкурентоспроможність vs безпека»	Аналіз взаємозв'язку між конкурентоспроможністю та економічною безпекою країни	Виявлення комплементарних і конфліктних аспектів; аналітична схема; обсяг 2 стор.
3	«Україна у глобальних рейтингах»	Порівняльний аналіз позицій України у 3–4 міжнародних рейтингах	Аналіз динаміки, сильних і слабких сторін; короткі висновки для політики; обсяг 2–2,5 стор.
4	«Інновації як джерело переваг»	Оцінка ролі інновацій у формуванні конкурентних переваг країни	Аналіз NIS, GII; виявлення ризиків для безпеки; обсяг 2 стор.
5	«Цифрові переваги та цифрові ризики»	Дослідження впливу цифровізації на конкурентоспроможність і безпеку	Порівняння цифрових індикаторів; аналіз кіберризиків; обсяг 2 стор.
6	«Глобалізація: вигоди та вразливості»	Аналіз участі країни у глобальних ланцюгах доданої вартості	Визначення вигод і ризиків для економічної безпеки; обсяг 2–2,5 стор.
7	«Регіональна конкурентоспроможність і S3»	Оцінка регіональної стратегії смарт-спеціалізації	Виявлення потенціалу та обмежень; зв'язок з національною політикою; обсяг 2 стор.
8	«Повоєнне відновлення і конкуренція»	Аналіз одного напрямку повоєнного відновлення України	Оцінка впливу на конкурентоспроможність і безпеку; обсяг 2–3 стор.
9	«Резильєнтність соціально-економічної системи»	Діагностика резильєнтності країни до обраного типу шоку	Визначення індикаторів; аналітичні висновки; обсяг 2 стор.

№	Назва завдання	Суть завдання	Основні вимоги до виконання та звітність
10	«Мегатренди і Візія Україна-2050»	Формування стратегічного бачення розвитку України	Аналіз технологічних, демографічних, кліматичних і геополітичних трендів; авторські висновки; обсяг 2–3 стор.

Мета виконання індивідуальних аналітично-пошукових завдань полягає у поглибленні навичок прикладного аналізу міжнародної конкурентоспроможності та економічної безпеки соціально-економічних систем, верифікації статистичних і аналітичних даних, а також критичного осмислення сучасних глобальних і національних тенденцій розвитку в контексті сталого розвитку. Виконання таких завдань сприяє формуванню дослідницьких компетентностей, необхідних для інтерпретації міжнародних рейтингів, оцінювання ризиків і загроз, аналізу економічної політики та обґрунтування стратегічних рішень. Формат виконання: письмовий аналітичний звіт або есе-презентація (за вибором аспіранта).

Методичні поради до виконання індивідуальних аналітично-пошукових завдань (у межах дисципліни «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку»)

1. «Профіль конкурентоспроможної країни». Не потрібно зводити конкурентоспроможність лише до ВВП або експорту. Проаналізуйте комплекс факторів: інституційну якість, людський капітал, інноваційний потенціал, цифровізацію та соціальну стійкість. Обґрунтуйте, чому саме обрані чинники формують довгострокові конкурентні переваги, а не короткострокове зростання.

2. «Конкурентоспроможність vs безпека». Завдання полягає у виявленні балансу між економічною ефективністю та безпекою. Проаналізуйте ситуації, коли зростання конкурентоспроможності може посилювати вразливість (залежність від імпорту, технологічна монополія), і навпаки - коли безпекові заходи обмежують конкуренцію. Важливо показати системне мислення.

3. «Україна у глобальних рейтингах». Працюючи з міжнародними індексами, не обмежуйтеся місцем у рейтингу. Зосередьтеся на структурі показників, динаміці змін та методології розрахунків. Поясніть, які саме компоненти «тягнуть» Україну вниз або, навпаки, створюють потенціал зростання.

4. «Інновації як джерело переваг». Оцінюючи роль інновацій, важливо не лише зафіксувати рівень витрат на R&D чи позицію в ГП, а й показати, як інновації трансформуються у конкурентні переваги та які ризики вони створюють для економічної безпеки (кадровий відтік, технологічна залежність).

5. «Цифрові переваги та цифрові ризики». Аналіз цифровізації має бути двостороннім: з одного боку - зростання продуктивності та доступу до ринків, з іншого - кіберзагрози, цифрова нерівність, залежність від глобальних платформ. Покажіть, як цифрова трансформація впливає на стійкість соціально-економічної системи.

6. «Глобалізація: вигоди та вразливості». Досліджуючи участь країни у глобальних ланцюгах доданої вартості, звертайте увагу не лише на вигоди, а й на ступінь вбудованості, позицію у ланцюгу та ризики шоків. Обґрунтуйте, чи сприяє така участь підвищенню конкурентоспроможності або створює нові загрози безпеці.

7. «Регіональна конкурентоспроможність і S3». Працюючи зі стратегіями смарт-спеціалізації, оцінюйте їх реалістичність та узгодженість із національною політикою. Зверніть увагу на інноваційний потенціал регіону, людські ресурси та можливості післявоєнного відновлення, уникаючи декларативних висновків.

8. «Повоєнне відновлення і конкуренція». Аналізуючи напрями повоєнного відновлення, важливо показати, чи ведуть вони до формування нової моделі конкурентоспроможності, а не лише до відновлення довоєнного стану. Обґрунтуйте економічну логіку обраного напрямку та пов'язані з ним ризики.

9. «Резильєнтність соціально-економічної системи». Оцінюючи резильєнтність, чітко визначте тип шоку (воєнний, фінансовий, енергетичний тощо) та індикатори стійкості. Важливо показати роль інституцій, фінансової політики та соціальної згуртованості у здатності системи відновлюватися.

10. «Мегатренди і Візія Україна–2050». Формуючи стратегічне бачення, уникайте абстрактних декларацій. Спирайтеся на конкретні мегатренди - технологічні, демографічні, кліматичні та геополітичні, і покажіть, як вони впливатимуть на конкурентоспроможність і безпеку України у довгостроковій перспективі.

Загалом, виконуючи індивідуальні завдання, орієнтуйтеся на аналітичну глибину, аргументованість висновків та зв'язок із тематикою власного дисертаційного дослідження. Це дозволить поєднати навчальну діяльність із формуванням наукового доробку та стратегічного мислення.

5. ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗАВДАННЯ 1

Тема: Міжнародна конкурентоспроможність і структурні обмеження

Кейс 1. Високі позиції без зростання: парадокс конкурентоспроможності

Проблемна ситуація: країна демонструє стабільні позиції у міжнародних рейтингах конкурентоспроможності, однак темпи економічного зростання та рівень добробуту населення залишаються низькими.

Завдання: з'ясувати причини розриву між рейтинговими оцінками та реальними соціально-економічними результатами.

Покрокове розв'язання:

1. Проаналізувати структуру індексу конкурентоспроможності.
2. Виявити слабкі ланки (інститути, інвестиції, продуктивність).
3. Порівняти з країнами-аналогами.

Рекомендації: уникати механічного трактування рейтингів.

Висновок: конкурентоспроможність без структурних реформ не гарантує розвитку.

Методичні поради: звертайте увагу на причинно-наслідкові зв'язки, а не місце в рейтингу.

ЗАВДАННЯ 2

Тема: Економічна безпека та глобальні ризики

Кейс 2. Залежність від імпорту критичних ресурсів: прихована вразливість

Проблемна ситуація: економіка є відкритою та конкурентною, але критично залежить від імпорту енергоносіїв.

Завдання: оцінити ризики для економічної безпеки та запропонувати сценарії зниження залежності.

Покрокове розв'язання:

1. Визначити критичні імпортні позиції.
2. Оцінити наслідки перебоїв постачання.
3. Запропонувати диверсифікаційні заходи.

Рекомендації: поєднувати відкритість із стратегічними резервами.

Висновок: конкурентоспроможність має межі безпеки.

Методичні поради: аналізуйте ризики довгостроково.

ЗАВДАННЯ 3

Тема: Сталий розвиток і конкурентні переваги

Кейс 3. Зелений перехід: драйвер чи бар'єр розвитку?

Проблемна ситуація: бізнес-спільнота вважає екологічні вимоги загрозою конкурентоспроможності.

Завдання: оцінити довгостроковий ефект зелених політик.

Покрокове розв'язання:

1. Проаналізувати міжнародний досвід.
2. Оцінити коротко- та довгострокові ефекти.
3. Визначити компенсаторні механізми.

Рекомендації: враховувати часовий горизонт політик.

Висновок: сталість формує нові конкурентні ніші.

Методичні поради: не плутайте витрати з інвестиціями.

ЗАВДАННЯ 4

Тема: Інновації та економічна безпека

Кейс 4. Інноваційний прорив без кадрів

Проблемна ситуація: країна інвестує в інновації, але втрачає висококваліфіковані кадри.

Завдання: оцінити вплив «витоку мізків» на конкурентоспроможність.

Покрокове розв'язання:

1. Проаналізувати кадрові потоки.
2. Оцінити ефективність інноваційних витрат.
3. Запропонувати політики утримання кадрів.

Рекомендації: інновації без людей не працюють.

Висновок: людський капітал - ключ до інноваційної безпеки.

Методичні поради: поєднуйте кількісні та якісні дані.

ЗАВДАННЯ 5

Тема: Цифровізація та ризики

Кейс 5. Цифрова держава і кіберзагрози

Проблемна ситуація: активна цифровізація супроводжується зростанням кіберризиків.

Завдання: знайти баланс між цифровими перевагами та безпекою.

Покрокове розв'язання:

1. Визначити ключові цифрові сервіси.
2. Проаналізувати вразливості.
3. Запропонувати систему захисту.

Рекомендації: безпека має випереджати цифровізацію.

Висновок: цифрова конкурентоспроможність потребує кіберстійкості.

Методичні поради: аналізуйте системно, а не фрагментарно.

ЗАВДАННЯ 6

Тема: Глобалізація та GVC

Кейс 6. Участь у глобальних ланцюгах: низька додана вартість

Проблемна ситуація: країна інтегрована у GVC, але переважно на сировинних етапах.

Завдання: визначити шляхи підвищення позиції у ланцюгах вартості.

Покрокове розв'язання:

1. Визначити позицію в GVC.
2. Оцінити бар'єри апгрейду.
3. Запропонувати політичні інструменти.

Висновок: інтеграція без апгрейду не гарантує розвитку.

ЗАВДАННЯ 7

Тема: Економічна політика та врядування

Кейс 7. Інституційна слабкість як бар'єр конкурентоспроможності

Проблемна ситуація: високий потенціал країни нівелюється слабким врядуванням.

Завдання: оцінити роль інститутів у конкурентоспроможності.

Висновок: якість врядування - системний фактор розвитку.

ЗАВДАННЯ 8

Тема: Смарт-спеціалізація та регіони

Кейс 8. Регіональна стратегія без реального потенціалу

Проблемна ситуація: S3-документ є декларативним.

Завдання: виявити розрив між стратегією і ресурсами.

Висновок: смарт-спеціалізація потребує доказової бази.

ЗАВДАННЯ 9

Тема: Повоєнне відновлення

Кейс 9. Відбудова старої економіки

Проблемна ситуація: ресурси спрямовуються на відновлення застарілих структур.

Завдання: оцінити альтернативи модернізації.

Висновок: відновлення - це шанс, а не лише компенсація втрат.

ЗАВДАННЯ 10

Тема: Резильєнтність і майбутнє

Кейс 10. Шок, що повторюється: чому система не відновлюється

Проблемна ситуація: економіка реагує на шоки однаково болісно.

Завдання: визначити причини низької резильєнтності.

Висновок: стійкість формується до кризи, а не після.

6. ТЕМАТИКА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Виконання творчих завдань є важливою складовою науково-дослідної підготовки аспірантів у межах дисципліни «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку», оскільки сприяє поглибленню фахових компетентностей і розвитку навичок самостійного наукового пошуку. Такі завдання орієнтовані на інтеграцію теоретичних положень курсу з аналізом реальних глобальних і національних соціально-економічних процесів.

Основною метою виконання творчих завдань є апробація теоретико-методологічних знань на практиці, формування здатності комплексно аналізувати проблеми міжнародної конкурентоспроможності, економічної безпеки та сталого розвитку, а також розробляти науково обґрунтовані підходи до вирішення актуальних викликів у сфері економічної політики, інноваційного розвитку, цифровізації, регіонального зростання та повоєнного відновлення.

Виконання творчих завдань дозволяє вийти за межі репродуктивного навчання та перейти до аналітично-дослідницького рівня роботи. У процесі підготовки есе або тез доповіді аспіранти розвивають критичне мислення, навички перевірки та інтерпретації статистичних і аналітичних даних, роботи з першоджерелами та виявлення прихованих причинно-наслідкових зв'язків між глобальними трендами, економічною безпекою та конкурентними позиціями країн. Важливим результатом є також формування вміння аргументовано відстоювати власну наукову позицію, що є ключовою компетентністю для майбутнього доктора філософії.

Вимоги до виконання. Здобувачам необхідно обрати тему з рекомендованого переліку (таблиця 5), яка є релевантною до змісту дисципліни та, за можливості, узгоджується з тематикою дисертаційного дослідження. Результатом виконання творчого завдання має бути підготовка тез доповіді обсягом 2–5 сторінок та мультимедійної презентації для публічного представлення результатів і участі у фаховій науковій дискусії.

**Тематика творчих завдань для самостійної роботи здобувачів
(написання наукових есе, тез доповідей, підготовка презентацій):**

№	Індивідуальне творче завдання
1	Вплив цифровізації та штучного інтелекту на міжнародну конкурентоспроможність країн.
2	Інноваційна економіка як чинник довгострокової конкурентоспроможності та економічної безпеки.
3	Економічна безпека соціальних систем в умовах глобальних криз і геополітичної нестабільності.
4	Сталий розвиток як стратегічна основа міжнародної конкурентоспроможності держав.
5	Роль якості врядування (governance) у формуванні конкурентних переваг країн.
6	Глобальні ланцюги доданої вартості: можливості та ризики для конкурентоспроможності України.
7	Смарт-спеціалізація та регіональна конкурентоспроможність у контексті післявоєнного відновлення.
8	Повоєнне економічне відновлення як шанс структурної модернізації та підвищення конкурентоспроможності.
9	Резильєнтність соціально-економічних систем як фактор економічної стійкості та безпеки.
10	Мегатренди XXI століття і стратегічне бачення розвитку України в контексті міжнародної конкурентоспроможності та безпеки.

Методична примітка: тема обирається здобувачем самостійно; допускається адаптація теми до напрямку дисертаційного дослідження; форма виконання: есе / тези доповіді / презентація.

Розглянемо алгоритм виконання творчого завдання:

ЕТАП 1. Дизайн дослідження та планування

Фокусування теми. Уникайте надмірної узагальненості. Зосередьтеся на конкретному аспекті міжнародної конкурентоспроможності, економічної безпеки або сталого розвитку - певній країні, регіоні, галузі чи інструменті політики (наприклад, не просто «цифровізація», а «вплив цифровізації на конкурентоспроможність промислового сектору України»). Це забезпечить аналітичну глибину та наукову новизну.

Аудит джерел. Проведіть попередній огляд наукових публікацій у міжнародних і національних базах даних (Scopus, Web of Science, Google Scholar, фахові українські видання), а також аналітичних звітів міжнародних організацій (ООН, Світовий банк, ОЕСР, ВЕФ). Визначте дискусійні підходи та «білі плями», які доцільно висвітлити у роботі.

Визначення цілей і завдань. Чітко сформулюйте мету дослідження: що саме ви прагнете довести, обґрунтувати або критично переосмислити у сфері міжнародної конкурентоспроможності та безпеки. Для досягнення мети визначте 2-3 конкретні наукові завдання.

Структурування роботи. Складіть план-проспект:

- вступ (обґрунтування актуальності теми в контексті глобальних викликів);
- основна частина (аналіз теорій, емпіричних даних, міжнародного досвіду);
- висновки (узагальнення результатів і формування авторської позиції).

ЕТАП 2. Аналітика та візуалізація

Написання тексту. Дотримуйтеся наукового стилю викладу: логічності, чіткості аргументації та доказовості. Кожне твердження має ґрунтуватися на наукових джерелах або статистичних даних. Особливу увагу приділіть коректності інтерпретації міжнародних рейтингів і індикаторів. Уникайте загальних формулювань і плагіату.

Підготовка презентації. Візуалізуйте результати аналізу за допомогою графіків, діаграм, інфографіки та порівняльних таблиць (динаміка рейтингів, індикатори безпеки, сценарії розвитку). Слайди мають підсилювати усну доповідь і концентрувати увагу на ключових висновках.

ЕТАП 3. Презентація та захист

Підготовка доповіді. Сформулюйте стислий план усного виступу, виокремивши 3-4 ключові ідеї, які відображають основні результати дослідження. Рекомендована тривалість доповіді – 5-7 хвилин.

Академічна доброчесність. Перевірте коректність цитувань, посилань і бібліографічного опису джерел відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015. Забезпечте дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність».

Управління часом. Плануйте виконання роботи поетапно, залишаючи достатньо часу для доопрацювання тексту, редагування та оформлення презентаційних матеріалів до встановленого терміну подання.

7. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Тестові завдання передбачають проведення проміжних та підсумкового контролю знань з дисципліни «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку».

Методичні поради щодо підготовки до тестування. Практика здобувачів свідчить, що успішне проходження тестового контролю залежить не стільки від механічного запам'ятовування великого обсягу матеріалу, скільки від розуміння логіки курсу, системного бачення взаємозв'язків і здатності швидко орієнтуватися в термінології та аналітичних підходах. Розпочинайте підготовку із систематизації: перегляньте програму дисципліни, виокремте ключові теми та категорії, які повторюються у лекціях і практичних заняттях (конкурентоспроможність, економічна безпека, сталий розвиток, інновації, цифровізація, глобалізація, резильєнтність, смарт-спеціалізація, повоєнне відновлення, інституційна якість врядування).

Доцільно сформувати робочий глосарій, де кожен термін супроводжується стислим визначенням, прикладом застосування та зазначенням близьких за змістом понять, які часто плутають (наприклад: *конкурентоспроможність vs продуктивність; економічна безпека vs макроекономічна стабільність; сталий розвиток vs економічне зростання; резильєнтність vs стійкість*). Такий підхід дозволить уникнути типових помилок, коли схожі категорії підміняються одна одною.

Наступним кроком є відновлення причинно-наслідкових зв'язків: важливо розуміти, як взаємодіють між собою конкурентоспроможність, економічна безпека та сталість розвитку; які чинники (інституційні, технологічні, соціальні, екологічні, геополітичні) визначають конкурентні позиції країни; як державна політика, якість врядування, інноваційна та цифрова трансформація впливають на ризики і стійкість соціально-економічних систем. Корисно складати схеми, ментальні карти або таблиці, що відображають зв'язки між поняттями, індикаторами, інструментами політики та очікуваними результатами.

Якщо тест містить кейс-орієнтовані питання, тренуйтеся на аналізі ситуацій:

1. чітко сформулюйте проблему (що саме є викликом/ризиком);
2. визначте релевантний підхід або концепцію (конкурентні переваги, економічна безпека, сталий розвиток, резильєнтність тощо);
3. оберіть індикатори або критерії оцінювання;
4. оцініть наслідки запропонованих рішень для конкурентоспроможності та безпеки. Під час тренування важливо не «вгадувати» правильні відповіді, а розуміти, чому альтернативні варіанти є хибними - це формує аналітичну культуру та критичне мислення.

За 1-2 дні до тестування доцільно повторювати матеріал короткими блоками по 15-20 хвилин: терміни, ключові тези, типові логічні зв'язки та індикатори. Безпосередньо під час тесту працюють прості правила: спочатку швидко перегляньте всі питання, починайте з тих, у яких впевнені, складні - позначайте та повертайтеся до них пізніше. Уважно читайте формулювання, особливо слова «найбільш», «усі», «лише», «вірно/невірно» - саме вони часто визначають правильність відповіді. Якщо сумніваєтесь, застосуйте метод виключення: відкиньте явно неправильні варіанти й перевірте, чи обраний варіант узгоджується з базовими визначеннями та логікою теми. Після завершення, за наявності часу, перегляньте відповіді ще раз - типові помилки виникають через неуважність або поспіх.

Пам'ятайте: тест оцінює не лише пам'ять, а передусім розуміння дисципліни, здатність інтерпретувати дані, розрізняти поняття та застосовувати знання в нестандартних аналітичних ситуаціях.

Інструкція до заповнення тестів

- тестове завдання складається з 40 питань, до кожного питання пропонується 4 варіанти відповіді;
- кожне питання має лише одну правильну відповідь;
- уважно читайте формулювання питань, звертаючи увагу на деталі;
- необхідно для кожного питання обрати тільки одну відповідь.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ТЕМИ 1-4

- 1. Національна (міжнародна) конкурентоспроможність країни у підході ВЕФ насамперед пов'язана з:**
 - а) низькою собівартістю виробництва;
 - б) продуктивністю використання ресурсів як основою добробуту громадян;
 - в) зростанням експорту будь-якою ціною;
 - г) позитивним торговельним балансом як головним критерієм.

- 2. Яке твердження найточніше відображає зв'язок між рівнями конкурентоспроможності (мікро–мезо–макро)?**
 - а) макрорівень не залежить від результатів підприємств;
 - б) конкурентні переваги фірм і галузей формують основу національної конкурентоспроможності, а макрополітика задає рамки для бізнесу;
 - в) мезорівень завжди важливіший за макро;
 - г) рівні аналізу є незалежними і не перетинаються.

- 3. Який показник найбільш коректно відносити до макрорівня оцінювання міжнародної конкурентоспроможності (за логікою лекції)?**
 - а) частка браку в продукції підприємства;
 - б) рівень плинності кадрів у компанії;
 - в) частка високотехнологічної продукції у структурі експорту країни;
 - г) рентабельність окремого цеху.

- 4. Яка причинно-наслідкова логіка щодо продуктивності є найбільш обґрунтованою?**
 - а) висока продуктивність зменшує можливість підвищувати зарплати;
 - б) висока продуктивність дозволяє підвищувати доходи без втрати конкурентних позицій;
 - в) продуктивність важлива лише для експортерів;
 - г) продуктивність залежить тільки від природних ресурсів.

- 5. Який із наведених чинників найкраще ілюструє поняття інституційної спроможності як фактора конкурентоспроможності?**
 - а) темп зростання ВВП;
 - б) рівень проникнення інтернету;
 - в) верховенство права та захист прав власності;
 - г) обсяг експорту агропродукції.

- 6. Типова помилка при інтерпретації міжнародних рейтингів конкурентоспроможності полягає в тому, що:**
 - а) аналізують субкомпоненти індексу;
 - б) порівнюють динаміку в часі;
 - в) ототожнюють місце в рейтингу з реальними конкурентними перевагами без розбору структури балів;
 - г) враховують роль інституцій.

- 7. Яка характеристика найбільш точно відрізняє GCI (WEF) 4.0 від попередніх підходів?**
 - а) використовує лише статистичні дані без опитувань;
 - б) відмовляється від єдиної шкали і оцінює країни лише в межах регіонів;

- в) застосовує єдину шкалу 0–100 та підхід «distance to frontier» (відстань до межі);
- г) оцінює виключно макроекономічну стабільність.

8. Яка логіка найбільш коректна щодо індексу IMD World Competitiveness?

- а) базується тільки на опитуваннях населення;
- б) поєднує статистичні дані та опитування керівників, агрегуючи їх у 4 групи факторів;
- в) охоплює всі країни світу без винятків;
- г) є виключно «інноваційним індексом».

9. Яке твердження найточніше відображає «обережну інтерпретацію» індексів конкурентоспроможності?

- а) рейтинги є абсолютно точними і не потребують аналізу методології;
- б) достатньо знати загальний бал без аналізу стовпів і підіндикаторів;
- в) індекси корисні для бенчмаркінгу, але потребують аналізу структури та динаміки, з урахуванням методологічних обмежень;
- г) індекси не мають прикладного значення для політики.

10. У воєнних умовах ключова зміна в оцінюванні конкурентоспроможності України полягає в тому, що:

- а) показники конкурентоспроможності автоматично покращуються через мобілізацію;
- б) частина рейтингів тимчасово не оцінює країну через надійність даних та форс-мажори, що ускладнює порівняння і вимагає використання альтернативних джерел;
- в) інституційні фактори втрачають значення;
- г) роль людського капіталу повністю нівелюється.

11. Економічна безпека держави у міжнародному вимірі - це насамперед:

- а) максимізація експорту за будь-якої ціни;
- б) здатність економіки підтримувати стабільний розвиток і стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз;
- в) відсутність державного втручання в ринки;
- г) збільшення резервів незалежно від стану економіки

12. Яке твердження найточніше відображає роль економічної безпеки в системі національної безпеки?

- а) економічна безпека є вторинною й не впливає на військову безпеку;
- б) економічна безпека - автономна сфера, не пов'язана з політичною й соціальною;
- в) без міцної економіки неможливо забезпечити військову, політичну та соціальну безпеку;
- г) економічна безпека зводиться до фінансової стабільності.

13. Логіка «порогових значень» індикаторів економічної безпеки означає, що:

- а) будь-яке відхилення показника від середнього є загрозою;
- б) для ключових показників задають граничні межі, вихід за які сигналізує про зростання ризику криз;
- в) пороги застосовують лише до соціальних показників;
- г) пороги потрібні лише для міжнародних рейтингів, а не для політики уряду.

14. Яка комбінація орієнтирів відповідає підходу МЕРТ/Мінекономіки (№1277) як «безпечні» межі макропоказників?

- а) держборг $\leq 90\%$ ВВП; дефіцит бюджету $\leq 10\%$ ВВП; резерви ≥ 1 місяць імпорту;
- б) держборг $\leq \sim 60\%$ ВВП; дефіцит бюджету $\leq \sim 3\%$ ВВП; резерви ≥ 3 місяці імпорту;
- в) держборг $\leq 30\%$ ВВП; дефіцит бюджету = 0% ; резерви ≥ 12 місяців імпорту;

г) держборг не нормується; дефіцит довільний; резерви оцінюють лише в абсолютних величинах.

15. Соціальна безпека у методиці №1277 інтерпретується як:

- а) забезпечення високих доходів лише для працюючих;
- б) стан, за якого держава гарантує гідну якість життя незалежно від віку, статі та рівня доходів;
- в) мінімізація державних соціальних витрат;
- г) виключно зниження рівня інфляції.

16. Типова помилка при читанні воєнної статистики зайнятості полягає в тому, що:

- а) зростання зареєстрованого безробіття автоматично трактують як «пожвавлення ринку праці»;
- б) зниження зареєстрованого безробіття автоматично трактують як «покращення зайнятості», ігноруючи міграцію та вихід з ринку праці;
- в) не враховують гендерну структуру безробітних;
- г) не враховують порогові значення для дефіциту бюджету.

17. Який причинно-наслідковий ланцюг найбільш логічно описує вплив війни на соціальну безпеку?

- а) війна → зростання виробництва → зниження інфляції → зменшення бідності;
- б) війна → руйнування інфраструктури/ланцюгів поставок → інфляційний тиск і падіння купівельної спроможності → підвищення ризиків бідності;
- в) війна → зростання експорту → стабілізація бюджету → скорочення боргу;
- г) війна → підвищення доходів бюджету → автоматичне поліпшення соціальних індикаторів.

18. Яка сфера економічної безпеки найпряміше ілюструється ситуацією «цілеспрямовані удари по енергетичній інфраструктурі та масштабні відключення електрики»?

- а) демографічна безпека;
- б) енергетична безпека;
- в) продовольча безпека;
- г) інвестиційно-інноваційна безпека.

19. У методиці №1277 інтегральний показник економічної безпеки формується через:

- а) один універсальний показник (ВВП на душу населення);
- б) суму двох індикаторів: інфляція та резерви;
- в) агрегування субіндексів за ключовими складовими безпеки з нормуванням показників і застосуванням ваг;
- г) виключно експертні оцінки без статистичних даних.

20. Дилема «конкурентоспроможність vs економічна безпека» найкраще розкривається прикладом, коли:

- а) протекціонізм тимчасово захищає галузь, але знижує конкуренцію та стимул до модернізації;
- б) відкритість завжди підвищує безпеку без винятків;
- в) контроль над капіталом завжди підсилює інновації;
- г) експортні обмеження завжди підвищують репутацію країни як партнера.

- 21. Класичне визначення сталого розвитку (доповідь Брундтланд, 1987) акцентує на:**
- а) максимізації ВВП будь-якою ціною;
 - б) задоволенні потреб нинішнього покоління без підриву можливостей майбутніх поколінь;
 - в) пріоритеті екології над економікою за будь-яких умов;
 - г) відмові від економічного зростання як такого.
- 22. Що є ключовим глобальним документом, який у 2015 р. закріпив 17 ЦСР та принцип “leave no one behind”?**
- а) Agenda 21;
 - б) Цілі розвитку тисячоліття (MDGs);
 - в) Порядок денний–2030 (Agenda 2030);
 - г) Європейський зелений курс.
- 23. Локалізація ЦСР в Україні (Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», 2017) у вашому тексті відображена як:**
- а) 17 завдань і 86 індикаторів;
 - б) 86 національних завдань і 172 індикатори з орієнтирами до 2030 р.;
 - в) 169 цілей і 17 індикаторів;
 - г) 100 завдань і 100 індикаторів без часових орієнтирів.
- 24. Яке твердження найточніше передає універсальність ЦСР?**
- а) ЦСР адресовані лише країнам, що розвиваються;
 - б) ЦСР стосуються лише екологічної політики;
 - в) ЦСР є універсальною рамкою для всіх країн незалежно від рівня доходу, поєднуючи національні пріоритети з глобальними викликами;
 - г) ЦСР не мають зв'язку з конкурентоспроможністю.
- 25. Тріада сталого розвитку People–Planet–Prosperity означає:**
- а) домінування соціальних цілей над екологічними та економічними;
 - б) паралельну (несумісну) реалізацію трьох окремих політик;
 - в) інтегровану модель, у якій соціальні, екологічні й економічні цілі взаємопов'язані та не досягаються ізольовано;
 - г) заміну економічної політики екологічним регулюванням.
- 26. Яка з наведених ЦСР найбільш прямо формує інституційну якість як чинник сталої конкурентоспроможності (Rule of Law, антикорупція, довіра)?**
- а) ЦСР 7 «Доступна та чиста енергія»;
 - б) ЦСР 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура»;
 - в) ЦСР 16 «Мир, справедливість та сильні інститути»;
 - г) ЦСР 14 «Збереження морських екосистем».
- 27. Логіка “ESG та зелені фінанси як фактор глобальної конкуренції” у лекції означає, що:**
- а) ESG впливає лише на репутацію компаній, але не на країни;
 - б) високі стандарти ESG зменшують доступ до капіталу через “надмірні вимоги”;
 - в) сталі політики й стандарти можуть знижувати вартість капіталу та підвищувати інвестиційну привабливість, тоді як ігнорування сталості підвищує ризиковість і дорожчання фінансування;
 - г) ESG замінює макроекономічну політику і робить її непотрібною.
- 28. Який висновок коректно відображає співвідношення “сталий розвиток ↔ конкурентоспроможність”?**

- а) сталість завжди знижує конкурентоспроможність через регуляторні витрати;
- б) конкурентоспроможність і сталість не пов'язані між собою;
- в) короткострокові вигоди можливі без сталості, але в довгостроковому періоді ігнорування соціальних/екологічних/інституційних обмежень підриває конкурентні позиції;
- г) сталість важлива лише для екологічних секторів.

29. Який ланцюг найбільш логічно описує ризики кліматичних змін для економічної безпеки та конкурентоспроможності?

- а) кліматичні ризики → зниження потреби в інвестиціях → стабільність бюджету;
- б) кліматичні ризики → зростання екстремальних явищ → прямі збитки та зростання витрат (страхування/адаптація/інфраструктура) → послаблення конкурентоспроможності;
- в) кліматичні ризики → зростання народжуваності → зменшення нерівності;
- г) кліматичні ризики → зниження цін на ресурси → підвищення продуктивності.

30. Політичний висновок із блоку про ресурси й нерівність у лекції найбільш коректно формулюється так:

- а) дефіцит води та ресурсів не впливає на економічне зростання;
- б) нерівність стимулює сукупний попит і пришвидшує зростання;
- в) ресурсні обмеження та нерівність є структурними ризиками, що можуть підірвати ринки, стабільність і безпеку; тому потрібні ресурсоефективність/циркулярні моделі та інклюзивні соціально-економічні політики;
- г) сталий розвиток зводиться до екології, соціальні цілі другорядні.

31. Теза про роль інновацій у міжнародній конкурентоспроможності найбільш коректно формулюється так:

- а) інновації є «додатком» до зростання і майже не впливають на позиції країни у глобальній конкуренції;
- б) інновації важливі лише для окремих компаній, але не для макрорівня;
- в) інновації є структурним джерелом конкурентних переваг: підвищують TFP, створюють нові ринки, піднімають країну у GVC та зменшують технологічну залежність;
- г) інновації - це переважно маркетинг і дизайн, без системного впливу на продуктивність.

32. Ключова відмінність ендогенної теорії зростання (П. Ромер) від класичних моделей полягає в тому, що:

- а) технологічний прогрес є екзогенним і не залежить від політики та інвестицій;
- б) довгострокове зростання визначається лише нагромадженням фізичного капіталу;
- в) технологічні зміни виникають всередині економіки через інвестиції в знання, людський капітал та НДДКР;
- г) інновації знижують продуктивність через високі витрати на R&D.

33. Чому, згідно з логікою П. Ромера, ринок схильний “недоінвестувати” у НДДКР і потрібна державна інноваційна політика?

- а) тому що знання є повністю виключними і легко монополізуються без держави;
- б) тому що ідеї мають ознаки невиключності/часткової неконкурентності, а суспільна віддача від НДДКР часто вища за приватну;
- в) тому що державні гранти завжди ефективніші за приватний венчур;
- г) тому що інтелектуальна власність не має значення для інновацій.

34. Який механізм найбільш точно описує вплив інновацій на продуктивність та “якість” зростання?

- а) інновації підвищують ВВП лише через збільшення споживання домогосподарств;

- б) інновації підвищують продуктивність через технологічне оновлення, організаційні інновації та spillovers (дифузію технологій між секторами);
- в) інновації зростання не визначають, бо продуктивність - суто демографічний фактор;
- г) інновації важливі лише для фінансового сектору, а реальний сектор не змінюють.

35. “Перевага першопрохідця” (first-mover advantage) в інноваційній конкуренції проявляється насамперед через:

- а) зниження податків для інноватора незалежно від ринку;
- б) вищу маржу (innovation rent), вплив на стандарти/правила, ефекти мережі та масштабу;
- в) гарантію відсутності конкурентів за законом;
- г) автоматичне зростання зайнятості у всіх секторах економіки.

36. Концепція “економіки знань” (КАМ/Світовий банк) найточніше інтерпретується так:

- а) головні конкурентні переваги країни визначаються запасами сировини та низькою вартістю праці;
- б) знання є основним двигуном зростання, а ключові опори - освіта, інноваційна система, ІКТ-інфраструктура та інституційно-економічний режим;
- в) економіка знань - це лише розвиток ІТ-галузі без змін у науці та освіті;
- г) економіка знань заперечує необхідність інститутів інтелектуальної власності.

37. Найбільш коректне визначення Національної інноваційної системи (НІС) у контексті конкурентоспроможності та безпеки таке:

- а) це сукупність лише державних наукових установ;
- б) це набір стартапів і венчурних фондів без участі університетів;
- в) це система взаємопов’язаних інститутів держави, науки/освіти, бізнесу, фінансів та інфраструктури, що забезпечує шлях від знань до комерціалізації;
- г) це лише правовий режим для ІТ-компаній.

38. Який набір компонентів НІС є найбільш повним?

- а) університети + медіа + туризм + банки;
- б) НДІ/університети + бізнес-сектор + держава (політика/право) + венчур/фінансові механізми + інноваційна інфраструктура (технопарки/кластери);
- в) лише державні субсидії та податкові пільги;
- г) лише патентне відомство та судова система.

39. Інтерпретація показників Global Innovation Index (GII) для України найбільш коректна така:

- а) зміна місця в рейтингу - завжди чистий результат політики і не залежить від методології/даних;
- б) позиція у GII важлива як діагностика “вузьких місць” НІС (inputs/outputs), а не як самоціль, причому річні порівняння чутливі до даних і методологічних змін;
- в) GII відображає лише військову безпеку і не стосується інновацій;
- г) країна з низьким місцем у GII не може мати сильного людського капіталу.

40. Політичний висновок щодо інструментів стимулювання інновацій найточніше формулюється так:

- а) держава має повністю замінити приватний сектор у фінансуванні інновацій;
- б) достатньо лише збільшити кількість університетів - інші елементи неважливі;
- в) через “провали ринку” інновацій потрібен портфель інструментів: пряме фінансування (гранти), непрямі стимули (tax credits), розвиток інфраструктури та зв’язків «університет–бізнес–держава» (Triple Helix);
- г) інноваційна політика зводиться до імпорту технологій без розвитку власної НІС.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ТЕМИ 5-9

1. Найбільш коректне визначення цифрової економіки формулюється так:

- а) це лише ІКТ-сектор (телеком і програмування), без впливу на традиційні галузі;
- б) це сукупність видів діяльності, де ключовими факторами створення вартості стають цифрові технології, дані та мережеві ефекти, включно з “ядром” і цифрово трансформованими секторами;
- в) це економіка, у якій зростання забезпечується тільки криптовалютами та онлайн-банкінгом;
- г) це синонім автоматизації виробництва, без сервісів і платформ.

2. Теза “дані як фактор виробництва” найбільш коректно означає, що:

- а) дані мають значення лише для маркетингу, але не для продуктивності;
- б) збір, обробка та монетизація даних формують конкурентні переваги через аналітику, персоналізацію, прогнозування і оптимізацію рішень;
- в) дані - це приватний ресурс, який не впливає на конкурентоспроможність країн;
- г) дані замінюють фізичний капітал у будь-якій галузі без винятків.

3. Мережеві ефекти (network effects) у цифровій економіці найбільш точно пояснюють:

- а) чому цифрові товари завжди дорожчі за традиційні;
- б) чому цінність продукту/платформи зростає зі збільшенням числа користувачів, що підсилює “winner-takes-most” динаміку;
- в) чому конкуренція на цифрових ринках завжди досконала;
- г) чому платформи не потребують регулювання.

4. Тренд “платформізація та посилення ролі BigTech” для конкурентоспроможності та безпеки найбільш коректно інтерпретується так:

- а) платформи зменшують концентрацію ринкової влади та знижують ризики;
- б) платформи стають інфраструктурою ринку, концентрують дані й екосистеми інновацій, що посилює ринкову владу та створює нові регуляторні/безпекові виклики;
- в) платформи важливі лише для B2C і не впливають на B2B;
- г) платформізація - тимчасовий ефект пандемії, який швидко зникне.

5. Висновок про вплив COVID-19 на цифровізацію найбільш коректний такий:

- а) пандемія зменшила попит на цифрові послуги через падіння доходів;
- б) пандемія стала акселератором переходу до онлайн-каналів бізнесу, е-послуг держави та цифрових платежів, але оголила ризик цифрової нерівності;
- в) пандемія вплинула лише на освіту, не зачепивши бізнес і фінанси;
- г) пандемія усунула цифровий розрив між регіонами.

6. Найбільш коректний набір механізмів, через які цифровізація підвищує міжнародну конкурентоспроможність, включає:

- а) зростання продуктивності тільки через здешевлення робочої сили;
- б) автоматизацію/оптимізацію процесів, зниження транзакційних витрат, ефекти масштабу та мережеві ефекти;

- в) збільшення експорту сировини через онлайн-канали;
- г) виключно розвиток телеком-інфраструктури без змін у менеджменті.

7. Теза “зниження транзакційних витрат” у цифровій економіці найкраще пояснюється так:

- а) цифрові технології збільшують витрати на пошук інформації та укладання контрактів;
- б) платформи, е-контракти, онлайн-платежі й трекінг логістики зменшують витрати на пошук, узгодження, виконання та контроль угод;
- в) транзакційні витрати не залежать від цифровізації;
- г) транзакційні витрати знижуються лише у великих корпораціях, але не у МСП.

8. Індикатори цифрової конкурентоспроможності у міжнародних порівняннях найбільш коректно описуються так:

- а) достатньо вимірювати кількість смартфонів на 100 осіб;
- б) композитні індекси (на кшталт Network Readiness Index та IMD Digital Competitiveness) охоплюють інфраструктуру, навички, інституції та “готовність майбутнього”;
- в) ключовий індикатор - лише частка е-комерції у ВВП;
- г) індикатори цифрової конкурентоспроможності не корелюють із продуктивністю.

9. Найбільш коректний безпековий висновок щодо цифрової трансформації та економічної безпеки такий:

- а) кібербезпека - вузько технічна проблема і не впливає на макроекономічну стабільність;
- б) цифрова безпека стає структурним елементом економічної безпеки: кібератаки на критичну інфраструктуру, залежність від зовнішніх технологій і витоки даних можуть підірвати довіру, інвестиції та стійкість;
- в) цифровий суверенітет означає повну ізоляцію від глобальних ланцюгів;
- г) цифрова нерівність - природний і безпечний “відбір” у конкуренції.

10. Політичний висновок щодо зміцнення цифрових конкурентних переваг України найбільш коректно формулюється так:

- а) достатньо підтримувати лише ІТ-експорт, інфраструктура й навички не критичні;
- б) ключ - перейти від “постачальника послуг” до інноваційного партнера через інвестиції в ШСД/стійкість інфраструктури, розвиток навичок (STEM/AI/кібер), інтеграцію науки й бізнесу та євроінтеграційну конвергенцію стандартів;
- в) цифрові переваги забезпечуються тільки податковими пільгами без інституційних реформ;
- г) цифровий розвиток несумісний з безпековими цілями, тому його слід обмежувати.

11. Ключова ознака економічної глобалізації у сучасному трактуванні найточніше відображається так:

- а) ізоляція національних ринків для стабілізації внутрішнього виробництва;
- б) поступове злиття ринків товарів, капіталів і технологій, посилення мережевої взаємозалежності та інформатизації;
- в) перехід від зовнішньої торгівлі до повної самодостатності країн;
- г) домінування локальних кластерів без участі у міжнародних мережах.

12. Внесок Т. Левітта (1983) у дискурс глобалізації найкоректніше формулюється так:

- а) глобалізація - це виключно політична інтеграція держав;
- б) глобалізація - зближення ринків продукції під впливом транснаціональних корпорацій;
- в) глобалізація - результат валютної політики країн периферії;
- г) глобалізація - повна відмова від міжнародної торгівлі на користь самозабезпечення.

13. Технологічний чинник, що радикально здешевив і стандартизував світову логістику у ХХ ст., найточніше описує:

- а) поширення соціальних мереж як інструменту маркетингу;
- б) інтермодальний контейнер і контейнеризацію (1950-ті), що підвищили продуктивність портів і прискорили торгівлю;
- в) запровадження криптовалют як глобального платіжного засобу;
- г) заборону експорту стратегічних товарів після 2022 р.

14. Ідея М. Кастельса щодо “мережевої економіки” найбільш коректно відображається так:

- а) економіка базується на замкнених національних ланцюгах виробництва;
- б) ключовими стають інформація й знання, а організація виробництва і взаємодії відбувається через глобальні мережі;
- в) конкуренція зводиться лише до змагання цін у локальних ринках;
- г) цифрові технології зменшують роль міжнародної торгівлі.

15. Термін “Глобалізація 4.0” найбільш логічно пов’язати з:

- а) поверненням до високих тарифів і домінуванням протекціонізму як норми;
- б) четвертою промисловою революцією, цифровими платформами та трансформацією ланцюгів постачання даними й технологіями;
- в) повним згортанням глобальних ланцюгів доданої вартості після 2008 р.;
- г) переорієнтацією світової економіки виключно на сировинні галузі.

16. Екологічно-ресурсний вимір цифрової економіки у лекції найбільш коректно описано так:

- а) цифровізація не має матеріальних витрат, оскільки продукти “нематеріальні”;
- б) цифрова економіка потребує значних ресурсів і енергії (сировина для гаджетів, викиди ІКТ, попит на критичні мінерали);
- в) екологічні витрати цифровізації зникають завдяки маркетинговим стандартам;
- г) ресурсомісткість стосується лише агросектору, а не ІКТ.

17. Трансформація конкуренції в умовах глобалізації найточніше виражена тезою:

- а) конкуренція відбувається лише між окремими фірмами у межах країни;
- б) конкуренція набуває макрорівневого характеру: між країнами, інтеграційними блоками та глобальними виробничими мережами;
- в) конкуренція зникає завдяки міжнародним організаціям;
- г) конкуренція зводиться виключно до валютного курсу.

18. Роль ТНК у глобальній конкуренції найбільш збалансовано оцінена так:

- а) ТНК однозначно знищують національний бізнес і не дають технологій;
- б) ТНК не впливають на стандарти й ланцюги вартості, бо є “зовнішніми” гравцями;
- в) ТНК стимулюють трансфер технологій і стандарти, але можуть посилювати

монополізацію та залежність периферійних економік;
г) ТНК - це лише торгові посередники без виробничих функцій.

19. Світ-системний підхід І. Валлерстайна (“ядро - напівпериферія - периферія”) у контексті конкурентоспроможності найкраще пояснює:

- а) рівність доступу всіх країн до фінансових потоків і технологій;
- б) структурну ієрархію світової економіки, де ядро контролює технології та фінанси, а периферія переважно постачає сировину і дешеву працю;
- в) неможливість економічного зростання в країнах напівпериферії;
- г) домінування аграрних секторів у країнах ядра.

20. Політико-економічний висновок щодо “апгрейду” України у GVC найбільш коректно сформульований так:

- а) достатньо нарощувати експорт сировини, бо він дає максимальну додану вартість;
- б) ключ - підніматися вгору по ланцюгах через переробку, інновації, кластери, розвиток людського капіталу та власні продукти/бренди;
- в) участь у GVC завжди знижує доходи, тому від неї слід відмовитися;
- г) апгрейд можливий лише через заборону імпорту технологій.

21. Найбільш коректний висновок класичного лібералізму щодо ролі держави у конкурентоспроможності такий:

- а) держава має визначати «переможців» і прямо керувати виробництвом у пріоритетних секторах;
- б) держава повинна мінімізувати втручання, зосередившись на правах власності, правопорядку та виконанні контрактів;
- в) держава має системно субсидіювати експорт усіх галузей без критеріїв ефективності;
- г) держава повинна підтримувати попит через постійний бюджетний дефіцит як головний інструмент конкурентоспроможності.

22. Кейнсіанська логіка підвищення конкурентоспроможності найбільш коректно формулюється так:

- а) ринки завжди автоматично забезпечують повну зайнятість і оптимальний рівень інвестицій;
- б) макроекономічна нестабільність знижує інвестиції та зайнятість, тому держава має стабілізувати сукупний попит і пом’якшувати цикли;
- в) конкурентоспроможність формується виключно через девальвацію;
- г) державна політика має бути обмежена лише зовнішньою торгівлею.

23. Неомеркантилістський/індустріально-політичний підхід до ролі держави найбільш точно описує:

- а) держава - «нічний сторож», що не втручається у структурні зрушення;
- б) держава - стратегічний актор, який ідентифікує «точки зростання», координує інвестиції та може тимчасово захищати молоді галузі;
- в) держава повинна відмовитися від експортної політики як такої;
- г) держава має розподіляти ресурси випадково, аби уникати лобізму.

24. Сучасний консенсус щодо держави та конкурентоспроможності найкраще виражає теза:

- а) вирішальне значення має обсяг державного втручання, а не його якість;
- б) ключове - інституційна спроможність і якість «правил гри» (верховенство права, низька корупція, передбачувана політика);

- в) найкраща інституційна модель - повна відсутність регуляторів;
г) конкурентоспроможність визначається лише природними ресурсами.

25. Найбільш коректний опис промислової політики у сучасному розумінні:

- а) директивне планування обсягів виробництва на підприємствах;
б) набір селективних і горизонтальних інструментів для структурної модернізації та формування конкурентних секторів із чіткими критеріями результативності;
в) підтримка лише сировинних галузей як універсальна стратегія;
г) повна відмова від будь-яких стимулів інвестицій та експорту.

26. Ризики активної промислової політики, які потребують «смарт-підходу», найточніше відображені так:

- а) викривлення конкуренції, захоплення політики групами інтересів, неефективне використання бюджету, консервація неконкурентних галузей;
б) зростання продуктивності та інновацій у всіх секторах без винятків;
в) повне зникнення потреби у регуляції та антимонопольному контролі;
г) автоматичне зниження корупції незалежно від якості інститутів.

27. Найбільш коректний аргумент на користь інноваційної політики держави полягає в тому, що:

- а) ринок завжди інвестує в R&D оптимально, бо ризики відсутні;
б) інновації мають високі ризики, тривалу окупність і позитивні зовнішні ефекти, тому без державних стимулів інвестиції в R&D будуть нижчими за суспільно оптимальний рівень;
в) інновації можливі лише через адміністративне встановлення цін;
г) інноваційна політика зводиться до підтримки лише великих корпорацій.

28. Роль антимонопольної політики для конкурентоспроможності та економічної безпеки найточніше визначає:

- а) стимулювання формування монополій для «економії на масштабі» без контролю;
б) запобігання надмірній концентрації, картелям і зловживанням домінуванням, зокрема на стратегічних ринках;
в) відмова від контролю за злиттями та поглинаннями;
г) заміна конкуренції адміністративним розподілом ринків.

29. Підхід «якісної дерегуляції» найбільш коректно сформульований так:

- а) дерегуляція - це скасування всіх правил без оцінки наслідків;
б) дерегуляція - усунення надмірних вимог, спрощення процедур, RIA, цифровізація процесів і зниження транзакційних витрат при збереженні суспільних інтересів;
в) дерегуляція означає посилення ліцензування та збільшення кількості дозволів;
г) дерегуляція не пов'язана з корупційними ризиками і не потребує цифрових рішень.

30. Найбільш коректний політичний висновок щодо валютно-курсової політики і конкурентоспроможності:

- а) маніпулювання курсом - головне і довгострокове джерело конкурентних переваг;
б) девальвація завжди покращує конкурентоспроможність без побічних ефектів;
в) курсові інструменти мають обмежений і тимчасовий ефект; стійка конкурентоспроможність базується на продуктивності, інноваціях та інституційній якості при орієнтації на цінову стабільність;
г) курс не впливає на зовнішню торгівлю, тому політика курсу зайва.

31. Який підхід держави до забезпечення економічної безпеки в умовах глобальної нестабільності є найбільш обґрунтованим?

- а) повна відмова від стратегічного планування з орієнтацією виключно на саморегуляцію ринку;
- б) зосередження лише на короткострокових антикризових заходах без формування резервів;
- в) комплексне поєднання стратегічного планування, міжвідомчої координації та створення фінансових і матеріальних резервів для пом'якшення системних ризиків;
- г) пріоритет протекціоністських заходів без урахування інституційної якості управління.

32. Який принцип смарт-спеціалізації (S3) найточніше відображає логіку підвищення регіональної конкурентоспроможності?

- а) розподіляти фінансування порівну між усіма секторами, щоб уникнути дисбалансів;
- б) концентрувати ресурси на обмеженій кількості пріоритетів, обраних на основі унікальних активів регіону та інноваційних ніш;
- в) копіювати пріоритетні галузі лідерів ЄС, щоб швидко “наздогнати” розвиток;
- г) орієнтуватися лише на традиційні галузі, уникаючи міжсекторних комбінацій.

33. Що найбільш коректно описує процес підприємницького відкриття (EDP) у S3?

- а) технократичний відбір пріоритетів виключно міністерствами на основі макростатистики;
- б) партисипативний і ітеративний процес залучення бізнесу, науки, влади та суспільства для виявлення перспективних ніш;
- в) механізм прямого субсидування будь-яких інноваційних ідей без стратегічного відбору;
- г) процедура, що застосовується лише після ухвалення стратегії, на етапі звітності.

34. Яка з наведених інтерпретацій S3 є правильною з позиції сучасної регіональної інноваційної політики?

- а) S3 - це галузевий протекціонізм для захисту існуючих підприємств регіону;
- б) S3 - це процес стратегічного вибору інноваційних доменів і міжсекторних комбінацій, де можливий “прорив” і зростання доданої вартості;
- в) S3 - це універсальна модель, яка передбачає однакові пріоритети для всіх регіонів;
- г) S3 - це короткострокова антикризова програма, не пов'язана зі структурною трансформацією.

35. Яка умова у ЄС зробила S3 ключовим інструментом регіонального розвитку?

- а) добровільний характер стратегій S3 без зв'язку з фінансуванням;
- б) вимога мати стратегію S3 як ex-ante умову доступу до структурних та інвестиційних фондів;
- в) обов'язкове впровадження S3 лише на національному рівні, без регіонального виміру;
- г) заміна S3 на політику рівномірного вирівнювання регіонів.

36. Який приклад найкраще ілюструє міжсекторну логіку смарт-спеціалізації?

- а) підтримка будь-якої галузі “потроху”, щоб охопити всі напрями;
- б) агросектор + ІТ → AgriTech як нова інноваційна ніша з доданою вартістю;
- в) повна відмова від інноваційних комбінацій на користь традиційної спеціалізації;
- г) фінансування лише інфраструктурних проєктів без зв'язку з інноваційними доменами.

37. Який підхід найкраще відповідає “трьом поверхам” S3-стратегії в регіоні?

- а) загальні декларації пріоритетів без портфеля проєктів і KPI;
- б) аналітика → вибір 2–5 доменів → портфель “якоревих” проєктів та інструментів політики;
- в) визначення пріоритетів лише за історичною структурою економіки без урахування

ринку;

г) концентрація виключно на соціальних програмах без економічної спеціалізації.

38. Яка проблема є найбільш типовою для впровадження S3 в українських регіонах і прямо підриває доказовість пріоритетів?

а) надлишок детальних даних щодо інноваційних ланцюгів та експорту;

б) дефіцит granular-даних про R&D/продукти/ланцюги постачання, що провокує “декларативні” спеціалізації;

в) надмірна концентрація ресурсів на 2–3 доменах;

г) повна відсутність потреби у взаємодії “наука–бізнес”.

39. Який висновок щодо застосування S3 у післявоєнному відновленні України є найбільш коректним?

а) головне - відновити довоєнну структуру економіки без трансформації;

б) S3 дозволяє перейти від “відновити” до “трансформувати” через вибір доменів і портфель якоревих проєктів з урахуванням нових безпекових і логістичних умов;

в) S3 непридатна у війні та відновленні, бо вимагає стабільності;

г) S3 зводиться лише до будівництва інфраструктури без інноваційного компоненту.

40. Який механізм на національному рівні найбільш ефективно зменшує дублювання S3-пріоритетів між областями?

а) дозволити кожному регіону обирати “модні” пріоритети без перевірки доказовості;

б) створити національне мапування доменів і перевірку пріоритетів на evidence-based відбір, стимулюючи міжрегіональну комплементарність;

в) централізовано призначати однакові спеціалізації для всіх регіонів;

г) фінансувати всі проєкти незалежно від їх зв'язку з доменами S3.

41. Який набір KPI найбільш релевантний для моніторингу реалізації S3 як “learning policy”?

а) лише загальний приріст ВРП без прив'язки до доменів і інновацій;

б) показники інноваційності доменів (інноваційна продукція, R&D), інвестицій/експорту, зайнятості й людського капіталу, а також кооперації (кластери, проєкти “бізнес–наука”);

в) тільки кількість ухвалених стратегічних документів;

г) виключно інфраструктурні показники без оцінки ринкових результатів.

42. Який висновок щодо економічної природи війни як шоку найбільш коректний?

а) війна впливає лише на попит, тоді як пропозиція та інститути залишаються стабільними;

б) війна є мультиканальним екзогенним шоком, що одночасно руйнує капітал, підвищує невизначеність, деформує інститути та очікування, змінює структуру економіки;

в) війна є різновидом звичайного циклічного спаду і не має довгострокових ефектів;

г) економічні наслідки війни визначаються лише прямими руйнуваннями без впливу на людський капітал.

43. Яке твердження про прямі та непрямі втрати від війни є найбільш коректним з позицій міжнародних оцінок?

а) прямі втрати завжди переважають непрямі, бо їх легше виміряти;

б) непрямі втрати часто перевищують прямі у середньо- та довгостроковій перспективі, оскільки знижують потенційне зростання й закріплюють структурні деформації;

в) непрямі втрати не мають значення для конкурентоспроможності після війни;

г) непрямі втрати стосуються лише зовнішньої торгівлі і не впливають на інвестиції.

44. Який узагальнений висновок щодо траєкторій післяконфліктного відновлення підтверджує міжнародний досвід?

- а) швидке відновлення макропоказників автоматично означає формування стійких конкурентних переваг;
- б) без інституційного зміцнення та структурної трансформації постконфліктне “відскокове” зростання не гарантує довгострокової конкурентоспроможності;
- в) інституційна якість не впливає на темпи відновлення за умови донорської підтримки;
- г) найуспішніші кейси відновлення завжди базуються на ізоляції від міжнародних ринків.

45. Принцип Build Back Better (BBB) у контексті повоєнного відновлення найбільш правильно означає:

- а) відновити зруйноване максимально швидко, навіть якщо це відтворює довоєнні вразливості;
- б) використати відбудову як інструмент модернізації: підвищити стійкість, енергоефективність, “зеленість”, цифровізацію та конкурентоспроможність;
- в) зосередитися лише на компенсаціях втрат населенню без реформ;
- г) перенести фокус від економіки до суто гуманітарних програм, відклавши розвиток на потім.

46. Що є найбільш коректною логікою етапності повоєнного відновлення?

- а) спочатку - довгострокова трансформація, потім - термінові ремонти;
- б) термінове відновлення критичної інфраструктури → середньострокова відбудова ключових секторів → довгострокова структурна трансформація та інтеграція до ЄС;
- в) усі етапи не пов’язані між собою і можуть реалізовуватися хаотично;
- г) відновлення має бути одномоментним, без розподілу на горизонти.

47. Який політичний висновок щодо інфраструктури як чинника конкурентоспроможності є найбільш коректним?

- а) інфраструктура - другорядна, бо конкурентоспроможність визначається лише податками;
- б) інфраструктура є непрямим, але критичним фактором конкурентоспроможності, оскільки визначає інвестиційну привабливість і включення в ланцюги доданої вартості;
- в) достатньо відновити лише житло, транспорт і енергетику можна ігнорувати;
- г) цифрова інфраструктура не потрібна для сучасної економіки відновлення.

48. Який висновок щодо ролі інституційних реформ у конкурентоспроможній відбудові є найбільш коректним?

- а) інституційні реформи не потрібні, якщо є донорські гроші;
- б) довіра інвесторів формується через якість інститутів (право власності, суди, антикорупція, прозорі правила), і без цього фінансова допомога не перетворюється на стійке зростання;
- в) інститути важливі лише для внутрішнього бізнесу, але не для міжнародних інвесторів;
- г) достатньо разово змінити законодавство без практики правозастосування.

49. Який підхід до міжнародної фінансової підтримки найбільш відповідає цілям конкурентоспроможності?

- а) приймати допомогу без координації, щоб кожен донор фінансував “своє”, навіть із дублюванням;
- б) будувати інституційну архітектуру координації донорів, узгоджувати фінансування з національними пріоритетами та поєднувати бюджетну підтримку з інвестиційними й інституційними проектами;
- в) обмежитися лише короткостроковими грантами і не залучати МФО;

г) відмовитися від умовності допомоги та реформ як “зовнішнього тиску”.

50. Який висновок щодо регіонального виміру відновлення України є найбільш коректним?

- а) для всіх областей має діяти однакова модель відбудови без урахування втрат і структури економіки;
- б) потрібен place-based підхід: різні регіони мають різні стартові умови, і S3 допомагає пов'язати відбудову з довгостроковими доменами конкурентоспроможності;
- в) регіональна політика не впливає на конкурентоспроможність країни загалом;
- г) пріоритети мають визначатися лише на центральному рівні без участі громад.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ТЕМИ 10-13

1. Визначення економічної резильєнтності соціально-економічної системи найбільш коректно відображає:

- а) здатність повернутися до довоєнного/докризисового стану без змін структури;
- б) здатність системи витримувати лише фінансові кризи, ігноруючи інші шоки;
- в) здатність системи поглинати шоки, адаптуватися до нових умов і відновлюватися/трансформуватися зі збереженням базових функцій та потенціалу розвитку;
- г) здатність до зростання ВВП за будь-яких умов, незалежно від інституцій.

2. Який підхід до вимірювання резильєнтності найбільш коректно описує “динамічний макроекономічний” підхід?*

- а) оцінювання глибини падіння ВВП у шок, швидкості відновлення та здатності повернутися до тренду/сформувати новий;
- б) вимірювання резильєнтності виключно через рівень соціальної довіри;
- в) ранжування країн за наявністю природних ресурсів і географічним положенням;
- г) фокус лише на частці державних витрат у ВВП, без урахування динаміки.

3. “Буферний підхід” (buffer capacity) до резильєнтності найбільш коректно інтерпретує стійкість як:

- а) результат лише інноваційності та цифровізації;
- б) наслідок виключно відкритості торгівлі;
- в) ефект від різноманітності політичних інститутів без макроіндикаторів;
- г) наявність фінансових, матеріальних та зовнішніх буферів (резерви, запаси, доступ до фінансування), що пом'якшують дію шоків і створюють простір для антикризової політики.

4. Структурний підхід у резильєнтності найточніше підкреслює, що ключовим чинником стійкості є:

- а) максимальна концентрація експорту в 1–2 товарах для масштабу;
- б) диверсифікація економіки/експорту та збалансована енергетична структура, які знижують залежність від одного сектора і зовнішніх шоків;
- в) “жорстка прив'язка” курсу як універсальний захист від криз;
- г) збільшення споживчого кредитування як головний двигун відновлення.

5. Яке твердження про мультишокове середовище XXI століття є найбільш коректним?

- а) шоки діють ізольовано, тому політика може бути вузькосекторальною;
- б) сучасні шоки переважно природні, тоді як геополітика не має значення;

- в) резильєнтність забезпечується лише післякризовими компенсаціями;
- г) різні шоки часто накладаються (пандемія + фінансова нестабільність + геополітика), підвищуючи потребу у системній резильєнтності й комплексній політиці.

6. Уроки глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр. для резильєнтності найбільш коректно формулюються так:

- а) країни зі слабким наглядом, високою зовнішньою заборгованістю та надмірною лібералізацією виявилися менш резильєнтними; натомість регуляторна якість, резерви й контрциклічна політика прискорювали відновлення;
- б) банківський нагляд не впливає на стійкість, якщо є приватний капітал;
- в) найрезильєнтнішими були економіки з найбільшими “бульбашками” активів;
- г) головним чинником резильєнтності була лише фіксація валютного курсу.

7. Найбільш коректний висновок щодо COVID-19 у логіці резильєнтності полягає в тому, що пандемія:

- а) не вплинула на ланцюги доданої вартості та ринки праці;
- б) була суто медичною проблемою без економічних наслідків;
- в) одночасно виявила структурні слабкості (концентровані ланцюги, брак резервів) і стала катализатором адаптації (цифровізація, дистанційна робота, е-послуги);
- г) підвищила резильєнтність автоматично, незалежно від політик.

8. Політичний висновок щодо структурної політики резильєнтності найбільш коректно формулюється так:

- а) достатньо підтримати будь-який один інструмент (наприклад, інфраструктуру), інші не мають значення;
- б) резильєнтність досягається лише протекціонізмом і відмовою від глобальних ланцюгів;
- в) локалізація критичних виробництв має повністю замінити міжнародну торгівлю;
- г) потрібна комплементарна “зв’язка” диверсифікації, керованої локалізації критичних товарів, інвестицій у людський капітал та резильєнтної інфраструктури, яка разом знижує вразливості й прискорює відновлення.

9. Найбільш коректний висновок щодо фінансово-монетарної резильєнтності держави полягає в тому, що ключовими є:

- а) заборона валютного ринку як основний інструмент стабільності;
- б) поєднання резервів/буферів, стійкості боргу, адекватного режиму курсу та макропруденційних інструментів, які амортизують шоки й стабілізують очікування;
- в) максимальне нарощення короткострокового зовнішнього боргу для “швидкого росту”;
- г) повна відмова від міжнародної координації та програм підтримки.

10. Політичний висновок щодо суспільної та інституційної стійкості у конкурентній моделі розвитку найбільш коректно формулюється так:

- а) довіра, підзвітність і соціальний капітал знижують “вартість” кризового управління, підвищують легітимність політик і є довгостроковими детермінантами конкурентоспроможності;
- б) суспільна згуртованість не має значення, якщо є фінансова допомога;
- в) ефективність інституцій важлива лише у “мирні часи”, під час шоку це неактуально;
- г) головне - збільшити адміністративний контроль, не інвестуючи в інституційну спроможність.

11. Ключова роль міжнародних індексів і рейтингів у сучасному економічному аналізі найбільш коректно визначається так:

- а) це переважно “піар-інструмент”, який не має аналітичної цінності;

- б) це універсальний інструмент, що узагальнює дані, забезпечує міжкраїнне порівняння, сигналізує сильні/слабкі сторони та підтримує стратегічне планування, за умови критичного розуміння методології;
- в) це джерело лише макроекономічних показників (ВВП, інфляція), без інституційних і соціальних вимірів;
- г) індекси не можна застосовувати в державній політиці через відсутність стандартизації.

12. Найбільш методологічно коректний підхід до використання індексів конкурентоспроможності у науковому дослідженні полягає в тому, щоб:

- а) робити висновки тільки за місцем країни в одному рейтингу (наприклад, лише GCI);
- б) використовувати індекси як “оцінку успішності” уряду без аналізу компонентів;
- в) застосовувати набір індексів (економічних, соціальних, інституційних, екологічних) і аналізувати їхню методологію, ваги та джерела даних;
- г) відмовитися від індексів повністю й спиратися тільки на якісні інтерв’ю.

13. Перевага зведених (інтегральних) індексів типу GCI / SDG Index / GII полягає в:

- а) комплексності багатовимірного охоплення розвитку;
- б) повній відсутності суб’єктивності та експертних оцінок;
- в) тому, що вони завжди відображають короткострокові зміни краще за “жорсткі” показники;
- г) тому, що методологія та ваги не впливають на підсумковий результат.

14. Методологічна логіка GCI 4.0 (World Economic Forum) найбільш коректно описується так:

- а) 4 блоки, орієнтовані на поточну бізнес-ефективність;
- б) індекс базується лише на статистичних даних без опитувань;
- в) 12 “стовпів” конкурентоспроможності як універсальних чинників довгострокової продуктивності, без поділу на “етапи розвитку”;
- г) акцент виключно на екологічній ефективності як основі конкурентоспроможності.

15. Найбільш коректна інтерпретація принципу “рівнозначності” ваг у GCI 4.0 така:

- а) рівні ваги означають, що всі країни мають однакову структуру економіки;
- б) рішення про приблизно рівні ваги відображає системність конкурентоспроможності, але може маскувати специфіку країн різного рівня розвитку;
- в) рівні ваги гарантують, що інституційні провали завжди домінують у підсумковій оцінці;
- г) ваги в GCI визначаються виключно національними урядами.

16. Ключове методологічне обмеження Executive Opinion Survey (EOS) у GCI полягає в тому, що:

- а) він повністю усуває вплив політичного й медійного контексту;
- б) він вимірює лише “жорсткі” макропоказники й не охоплює інституційні аспекти;
- в) він не застосовується до інституцій, судів чи корупційних практик;
- г) він містить суб’єктивність оцінок, залежність від сприйняття та різну вибірку респондентів між країнами, що може впливати на результати.

Правильна відповідь: г.

17. Методологія IMD World Competitiveness Yearbook (WCY) найбільш коректно характеризується як:

- а) орієнтована на поточну конкурентоспроможність і бізнес-ефективність через 4 групи факторів (економічна ефективність, уряд, бізнес, інфраструктура) та значну частку “жорстких” даних;
- б) ідентична до GCI 4.0 за структурою й логікою;

- в) побудована лише на “м’яких” експертних оцінках без статистики;
- г) індекс сталого розвитку, який напряму оцінює прогрес за 17 ЦСР.

18. Найбільш методично коректна логіка case-study “Україна в міжнародних індексах” полягає в:

- а) простому порівнянню місця України з іншими країнами без декомпозиції;
- б) підборі країн для порівняння лише за географічною близькістю;
- в) декомпозиції: “рейтинг → компоненти → причинні фактори → політичні висновки”, з фокусом на профілі сильних/слабких сторін за підіндексами;
- г) використанні виключно одного базового року без будь-якого контексту.

19. Найбільш коректне тлумачення “тріангуляції даних” у використанні міжнародних рейтингів полягає в тому, що:

- а) достатньо підтвердити висновок будь-якими двома джерелами, навіть залежними;
- б) тріангуляція означає використовувати лише один “найавторитетніший” індекс;
- в) це перевірка одного висновку через кілька незалежних джерел (індекси + альтернативні індикатори + фактичні дані: ПІІ, премія за ризик, верховенство права тощо) для уникнення помилок;
- г) це метод “підгонки” політики під показники рейтингу.

20. Політичний висновок щодо використання рейтингів у державній політиці найбільш коректно формулюється так:

- а) рейтинги мають бути єдиною ціллю реформ, оскільки вони відображають реальність без похибок;
- б) орієнтація на “місце в рейтингу” є оптимальною, бо усуває потребу в інституційних змінах;
- в) рейтинги слід ігнорувати, бо вони не впливають на інвесторів;
- г) рейтинги корисні як “компас”, але небезпечні як “автопілот”: існує ризик gaming/імітації реформ, тому потрібні реальні інституційні зміни та перевірка висновків через тріангуляцію.

21. З позицій теорії порівняльних переваг Д. Рікардо, взаємний вигреш від торгівлі можливий навіть тоді, коли одна країна має абсолютні переваги у виробництві всіх товарів, тому що:

- а) вирішальним є співвідношення альтернативних витрат і спеціалізація за відносними перевагами;
- б) торгівля завжди є грою з нульовою сумою, тож вигреш забезпечується силою;
- в) вигреш виникає лише за наявності наднаціональних інститутів на кшталт ЄС;
- г) вигреш можливий тільки для країни-експортера, а імпортер завжди програє.

22. Нова теорія торгівлі (П. Кругман) та “нова-нова” теорія торгівлі (М. Меліц) розширюють класичну логіку торгівлі, акцентуючи насамперед на:

- а) домінуванні протекціонізму як оптимальної стратегії;
- б) економії від масштабу, внутрішньогалузевій торгівлі та неоднорідності фірм за продуктивністю;
- в) виключно ресурсній забезпеченості (земля–праця–капітал) як джерелі торгівлі;
- г) повній відсутності вигод від відкриття ринків для продуктивних фірм.

23. Найбільш коректне твердження щодо “позитивної суми” міжнародної торгівлі полягає в тому, що:

- а) торгівля завжди збільшує добробут кожної соціальної групи всередині країни;
- б) торгівля ніколи не створює структурних втрат для окремих секторів;

- в) загальний “пиріг” зростає, але розподіл вигод може бути асиметричним і потребує політик компенсації/адаптації;
- г) торгівля вигідна лише за умови повної ізоляції від імпорту.

24. Базові принципи Світової організації торгівлі (СОТ), що формують передбачуваність правил глобальної конкуренції, найбільш коректно описуються так:

- а) пріоритет двосторонніх санкцій над багатосторонніми правилами;
- б) автоматичне вирівнювання доходів між країнами-учасницями;
- в) відсутність механізмів врегулювання спорів, щоб уникати конфліктів;
- г) режим найбільшого сприяння (MFN), національний режим і механізм вирішення суперечок.

25. Найбільш обґрунтований висновок щодо впливу відкритості до торгівлі на конкурентоспроможність країни та ризики полягає в тому, що:

- а) вигоди можливі через масштаби, технологічний імпорт і конкуренцію, але вони не автоматичні та залежать від інститутів, політики ринку праці й соціального захисту;
- б) вигоди виникають незалежно від якості інститутів і внутрішньої політики;
- в) відкритість завжди зменшує продуктивність через витіснення національних фірм;
- г) відкритість не впливає на інновації та ефективність, бо все визначається ресурсами.

26. Згідно з теорією регіональної інтеграції (Б. Баласса), послідовність етапів інтеграції найбільш коректно подана як:

- а) економічний і валютний союз → митний союз → зона вільної торгівлі → спільний ринок;
- б) зона вільної торгівлі → митний союз → спільний ринок → економічний і валютний союз;
- в) спільний ринок → зона вільної торгівлі → економічний і валютний союз → митний союз;
- г) митний союз → економічний і валютний союз → зона вільної торгівлі → спільний ринок.

27. Відмінність моделі інтеграції ЄС як “еталону глибокої інтеграції” найбільш коректно пояснюється тим, що ЄС поєднує:

- а) лише зниження тарифів без спільних правил;
- б) інтеграцію виключно в межах енергетики без єдиного ринку;
- в) єдиний ринок (4 свободи), спільні стандарти, конкурентну політику та механізми вирівнювання через фонди;
- г) відсутність будь-яких наднаціональних інститутів і спільних політик.

28. USMCA (еволюція НАФТА) як модель інтеграції Північної Америки найточніше характеризується тим, що:

- а) вона створює наднаціональні інститути, аналогічні ЄС, із потужним перерозподілом вигод;
- б) вона формує єдину валюту й спільну фіскальну політику;
- в) вона усуває всі регуляторні відмінності між країнами та запроваджує єдині стандарти в усіх сферах;
- г) це зона вільної торгівлі з елементами координації, що підсилює регіональні ланцюги вартості, але має обмежені механізми перерозподілу вигод.

29. Найбільш коректна інтерпретація зв'язку Паризької угоди та конкурентоспроможності полягає в тому, що:

- а) кліматичні зобов'язання впливають на структуру енергетики й витрати виробництва, а асиметрія виконання створює ризик carbon leakage, на що реагують механізми на кшталт СВМ ЄС;
- б) кліматична політика не має жодного впливу на торгівлю та експортні позиції;
- в) Паризька угода встановлює однакові обов'язкові квоти для всіх країн без урахування національних внесків;
- г) СВМ знижує стимули до “зеленої” модернізації, бо усуває конкуренцію.

30. Найбільш коректний стратегічний висновок щодо міжнародної інтеграції України в умовах геоекономічної фрагментації полягає в тому, що:

- а) Україні доцільно мінімізувати участь у міжнародних інституціях, щоб зберегти автономію;
- б) євроінтеграція та зближення зі стандартами (ЄС/ОЕСР), поряд із безпековими рамками партнерів (G7), працюють як “якір” довіри, зниження ризик-премій та модернізації конкурентоспроможності;
- в) Україні достатньо зосередитися лише на двосторонній торгівлі без гармонізації стандартів;
- г) інтеграція з ЄС не має економічного сенсу, бо створює лише короткострокові витрати без довгострокових вигод.

31. Політичний висновок щодо AI як технології загального призначення для конкурентоспроможності та безпеки найбільш коректно формулюється так:

- а) країна має інвестувати у власні AI-компетенції (кадри, дані, обчислення, прикладні рішення) і долучатися до формування стандартів, щоб зменшувати технологічну залежність та ризики інформаційної безпеки;
- б) достатньо імпортувати готові AI-продукти, власна екосистема не потрібна;
- в) AI не впливає на продуктивність, тому його пріоритетність перебільшена;
- г) AI слід обмежити, бо він завжди знижує стійкість економіки.

32. Найбільш коректний висновок щодо автоматизації та роботизації для ринку праці і конкурентоспроможності такий:

- а) автоматизація не змінює структуру зайнятості, тому політика перекваліфікації не потрібна;
- б) потрібні системи reskilling/upskilling і lifelong learning, бо найбільш уразливі рутинні професії середнього рівня, а людський капітал стає компонентом національної стійкості;
- в) оптимальна відповідь - зупинити роботизацію, щоб уникнути соціальних ризиків;
- г) достатньо підвищити мінімальну зарплату, і технологічне безробіття зникне.

33. Біотехнології та персоналізована медицина в контексті конкурентоспроможності й безпеки найточніше інтерпретуються так:

- а) це переважно гуманітарна сфера без впливу на структуру економіки;
- б) біомедичні інновації не впливають на демографію і міграцію;
- в) вони можуть підсилити продуктивність і створити високододані галузі, але нерівний доступ здатен поглиблювати соціально-демографічні асиметрії та безпекові ризики;
- г) прогрес у медицині автоматично вирівнює глобальну нерівність.

34. Найбільш коректне твердження про нові енергетичні та матеріальні технології як “game changers” таке:

- а) вони не впливають на геоекономіку, бо енергетика завжди визначається запасами викопного палива;
- б) зелений перехід зменшує технологічні можливості країн і тому послаблює конкуренцію;

- в) експортерам викопного палива завжди гарантовані конкурентні переваги у довгостроковій перспективі;
- г) прориви у ВДЕ, накопиченні енергії, нових матеріалах (і потенційно термоядері) змінюють карту переваг, а енергетична автономія та технологічна самодостатність стають чинниками економічної безпеки.

35. Квантові технології у лекції найточніше розкриті як фактор міжнародної конкурентоспроможності і безпеки, тому що:

- а) контроль над квантовими обчисленнями/зв'язком/криптографією може дати асиметричну перевагу та загрожувати чинним системам захисту даних, отже це елемент стратегії нацбезпеки;
- б) квантові технології не мають відношення до кібербезпеки;
- в) їх вплив обмежується академічними публікаціями і не має практичного значення;
- г) вони важливі лише для розваг і споживчої електроніки.

36. Поняття “технологічний неокolonіалізм” найбільш коректно описує ситуацію, коли:

- а) технологічні лідери завжди передають стандарти і дані на паритетних умовах;
- б) невелика група країн контролює ключові технології/стандарти/дані, а інші стають пасивними користувачами, втрачаючи частину доданої вартості й суверенність у цифровому вимірі;
- в) цифрові технології автоматично вирівнюють міжнародні можливості;
- г) залежність від імпорту технологій підвищує автономію і безпеку.

37. З моделі “Технологічний мегатренд → конкурентні переваги → ризики безпеки” випливає, що:

- а) технологічний мегатренд повністю контролюється окремою країною;
- б) конкурентні переваги формуються лише зростанням фінансування без інституцій;
- в) технології конвертуються у конкурентоспроможність тільки за наявності людського капіталу, інституцій та доступу до фінансів/ринків, але паралельно створюють ризики, тому потрібне безпекове врядування і політика стійкості;
- г) безпекові ризики не пов'язані з технологічною політикою.

38. Старіння населення у розвинутих економіках як фактор конкурентоспроможності найточніше відображає теза, що:

- а) старіння не впливає на пенсійні та медичні системи;
- б) скорочення робочої сили автоматично прискорює економічне зростання;
- в) головна відповідь - лише збільшення народжуваності, інші інструменти неефективні;
- г) старіння підвищує демографічне навантаження і фіскальний тиск, тому потрібна комбінація: довша участь у ринку праці + керована імміграція + роботизація/автоматизація для компенсації дефіциту праці продуктивністю.

39. Демографічний “вибух” у країнах Африки та Південної Азії в лекції трактується як двоїтий тренд, тому що:

- а) за інвестицій в освіту/здоров'я/робочі місця можливий “демографічний дивіденд”, а за їх відсутності - ризики безробіття, міграційного тиску та конфліктів;
- б) він завжди є лише загрозою і не має потенціалу зростання;
- в) демографічні дисбаланси не впливають на міжнародні ринки праці;
- г) молоде населення автоматично гарантує високий рівень доходів на душу населення.

40. Найбільш коректний політичний висновок щодо “Візії Україна-2050” у контексті мегатрендів конкурентоспроможності та безпеки такий:

- а) сконцентруватися лише на ІТ, не розвиваючи інші high-tech напрями;
- б) поєднати демографічну політику (повернення/керована імміграція/продуктивність/освіта), кліматоадаптацію та зелений перехід, диверсифікацію high-tech портфеля і якісні інституції/євроінтеграційні стандарти як основу стійкої конкурентоспроможності;
- в) відкласти зелений перехід до завершення всіх криз, бо він не впливає на доступ до ринків;
- г) ставити на зростання чисельності населення замість продуктивності та інновацій.

ПІДСУМКОВЕ ТЕСТОВЕ ЗАВДАННЯ

для самоконтролю знань

1. Міжнародна конкурентоспроможність країни найбільш коректно трактується як:

- а) здатність забезпечувати зростання продуктивності та добробуту в умовах глобальної конкуренції;
- б) наявність значних природних ресурсів незалежно від інституцій;
- в) перевага експорту над імпортом у короткостроковому періоді;
- г) тимчасове нарощення виробництва через адміністративне регулювання цін.

2. У моделі “ромба” конкурентних переваг Майкл Портер ключовою ідеєю є те, що:

- а) конкурентоспроможність визначається лише курсом валюти;
- б) переваги формуються взаємодією факторів, попиту, споріднених галузей та конкуренції/стратегії фірм;
- в) головне - протекціонізм і обмеження імпорту;
- г) конкурентні переваги є незмінними через географію.

3. У GCI 4.0 (WEF) до 12 “стовпів” належить:

- а) “кількість мільярдів”;
- б) “географічна площа країни”;
- в) “інститути / інфраструктура / навички / інноваційна спроможність” (як логіка стовпів);
- г) “обсяг золота в ювелірній галузі”.

4. Найбільш коректне співвідношення конкурентоспроможності та економічної безпеки таке:

- а) це тотожні поняття;
- б) конкурентоспроможність завжди важливіша за безпеку;
- в) безпека важлива лише у воєнний час;
- г) між ними існує взаємозв'язок і необхідний баланс розвитку та стійкості до шоків.

5. Економічна безпека соціальних систем у міжнародному вимірі найточніше описується як:

- а) здатність підтримувати стабільність розвитку та протидіяти внутрішнім/зовнішнім загрозам;
- б) повна ізоляція від зовнішньої торгівлі;
- в) відмова від цифрових технологій;
- г) обов'язкова фіксація валютного курсу за будь-яких умов.

6. До структури економічної безпеки НЕ належить:

- а) фінансова;
- б) енергетична;
- в) продовольча;

г) “естетична безпека”.

7. Концепція сталого розвитку (Brundtland-підхід) у базовому формулюванні означає:

- а) максимізацію ВВП будь-якою ціною;
- б) розвиток лише соціальної сфери без економічного компонента;
- в) задоволення потреб нинішнього покоління без загрози для потреб майбутніх;
- г) відмову від індустріалізації як такої.

8. Тріада “People, Planet, Prosperity” відображає:

- а) три види податків;
- б) взаємопов’язані соціальну, екологічну та економічну складові сталості;
- в) три рівні державного бюджету;
- г) три форми власності у класичній економіці.

9. ESG-логіка у темі про стратегії сталості насамперед підкреслює, що:

- а) сталий розвиток не має значення для інвестицій;
- б) ESG - це винятково екологія без управління;
- в) інвестори та ринки враховують екологічні, соціальні й управлінські параметри, що впливають на конкурентоспроможність;
- г) ESG замінює макроекономічну політику.

10. Інноваційний розвиток як чинник конкурентоспроможності найбільш коректно пояснюється через:

- а) ендегенне зростання та роль технологічного прогресу у продуктивності;
- б) виключно зниження зарплат для експорту;
- в) збільшення митних тарифів;
- г) заборону імпорту технологій.

11. Національна інноваційна система (НІС) розуміється як взаємодія:

- а) лише університетів;
- б) науки/університетів, бізнесу, держави, фінансових механізмів та інфраструктури підтримки;
- в) тільки промислових гігантів;
- г) виключно міжнародних донорів.

12. З точки зору технологічної (економічної) безпеки ключовий ризик технологічного відставання полягає у:

- а) зростанні внутрішнього туризму;
- б) зниженні частки аграрного сектору;
- в) формуванні технологічної залежності та втраті конкурентних позицій;
- г) зменшенні кількості банків.

13. Цифрова економіка у темі 5 визначається як:

- а) діяльність, що базується на цифрових технологіях, даних та мережевих ефектах;
- б) торгівля виключно готівкою;
- в) адміністративне планування без ІКТ;
- г) повна відмова від платформ.

14. До ризиків цифровізації для економічної безпеки належить:

- а) зростання фізичної витривалості населення;
- б) кібератаки на критичну інфраструктуру та залежність від імпортних технологій;
- в) зменшення обсягів даних;

г) скасування потреби в освіті.

15. Найбільш коректний “політичний висновок” щодо зміцнення цифрових конкурентних переваг України:

- а) достатньо підтримувати лише IT-експорт, інфраструктура й навички не критичні;
- б) цифрові переваги забезпечуються тільки податковими пільгами без інституційних реформ;
- в) ключ - перейти від “постачальника послуг” до інноваційного партнера через інвестиції в ШСД/стійкість інфраструктури, розвиток STEM/AI/кібернавичок, інтеграцію науки й бізнесу та конвергенцію стандартів з ЄС;
- г) цифровий розвиток несумісний з безпекою, тому його слід обмежувати.

16. Глобалізація 4.0 у матеріалах курсу найточніше означає:

- а) повернення до автаркії;
- б) повну ліквідацію ТНК;
- в) зростання ролі видобувних галузей;
- г) цифрову/мережеву глобалізацію та платформізацію економіки.

17. Концепція глобальних ланцюгів доданої вартості (GVC) підкреслює, що:

- а) виробництво продукту розподілене між країнами, а позиція в ланцюгу визначає частку доданої вартості;
- б) додана вартість завжди створюється лише в країні збірки;
- в) торгівля не впливає на структуру виробництва;
- г) GVC - це виключно фінансові потоки.

18. Ризик глобалізації для економічної безпеки, описаний у курсі, - це:

- а) зменшення інформаційних потоків;
- б) “ефект доміно” криз і передача шоків через фінанси/торгівлю;
- в) зникнення конкуренції між країнами;
- г) гарантоване зростання зайнятості.

19. “good governance” розглядається як:

- а) другорядний фактор без зв'язку з конкурентоспроможністю;
- б) синонім директивного планування;
- в) умова сталого розвитку через прозорість, підзвітність та ефективність інститутів;
- г) інструмент лише для культурної політики.

20. Антимонопольна політика у логіці курсу потрібна насамперед для:

- а) заборони всіх злиттів;
- б) знищення МСП;
- в) прискорення інфляції;
- г) формування рівного конкурентного поля та запобігання зловживанням домінуванням.

21. Смарт-спеціалізація (S3) - це підхід, який передбачає:

- а) концентрацію ресурсів на небагатьох пріоритетах, що ґрунтуються на унікальних активах регіону та процесі підприємницького відкриття;
- б) копіювання пріоритетів інших регіонів без аналізу;
- в) рівномірне розпорошення фінансування на всі галузі;
- г) відмову від інноваційних ніш.

22. Процес “підприємницького відкриття” у S3 означає:

- а) винятково рішення центрального уряду;

- б) залучення бізнесу, науки й влади до спільного виявлення перспективних ніш;
- в) випадковий вибір пріоритетів;
- г) формування пріоритетів лише за політичними гаслами.

23. Повоєнне відновлення в концепції “Build Back Better” передбачає:

- а) відновити “як було” без модернізації;
- б) фокус лише на короткостроковому ремонті;
- в) відбудувати з використанням сучасних технологій, зелених стандартів і з урахуванням майбутніх ризиків;
- г) відмовитися від інституційних реформ.

24. Найбільш коректний аргумент щодо зв'язку відбудови й конкурентоспроможності:

- а) відбудова не впливає на конкурентні позиції;
- б) конкурентоспроможність забезпечується лише дешевою робочою силою;
- в) відбудова автоматично підвищує рейтинг без реформ;
- г) відбудова може стати “перезапуском” через модернізацію, кращий бізнес-клімат і цифрові/смарт-рішення за умови ефективного управління.

25. Резильєнтність соціально-економічних систем найточніше визначається як:

- а) здатність витримувати шоки й відновлюватися (або переходити до нового стану), зберігаючи ключові функції;
- б) повна незмінність структури економіки;
- в) відсутність міжнародної торгівлі;
- г) постійне бюджетне розширення без обмежень.

26. Диверсифікація економіки в темі резильєнтності розглядається як:

- а) фактор зниження продуктивності;
- б) ключовий механізм підвищення стійкості до цінових/експортних шоків;
- в) несумісна з конкурентоспроможністю;
- г) суто соціальна політика без економічного сенсу.

27. Інституційна та суспільна стійкість, згідно з курсом, значною мірою залежить від:

- а) моди на соціальні мережі;
- б) географічної широти;
- в) довіри, соціального капіталу та ефективності інститутів у кризовому управлінні;
- г) кількості святкових днів.

28. Рейтинг/індекс для політики слід використовувати:

- а) як абсолютну істину про “здоров'я” економіки;
- б) лише для PR;
- в) лише один-єдиний індекс достатній;
- г) критично, враховуючи методологію, часовий зріз та підтверджуючи висновки кількома джерелами (тріангуляція).

29. Методологічна відмінність IMD від GCI у курсі описується так:

- а) IMD більше спирається на статистичні показники та групує фактори у 4 блоки (економічна/урядова/бізнес-ефективність, інфраструктура);
- б) IMD складається лише з 12 “стовпів”;
- в) IMD - це суто екологічний індекс;
- г) IMD не має порівнянь між країнами.

30. HDI (індекс людського розвитку) базово агрегує:

- а) площу території, видобуток нафти, кількість туристів;
- б) лише рівень доходу;
- в) освіту, тривалість життя та дохід (ВНД/ВВП на душу в методології);
- г) виключно інноваційну активність.

31. Найбільш коректне твердження про економічну інтеграцію:

- а) інтеграція може давати доступ до ринку й стандартів, але створює й конкурентний тиск на внутрішні галузі;
- б) інтеграція завжди руйнує конкурентоспроможність;
- в) інтеграція дорівнює ізоляції;
- г) інтеграція не пов'язана з безпекою.

32. Роль Світової організації торгівлі у курсі подається як:

- а) орган для встановлення кліматичних квот;
- б) інституція, що формує правила торгівлі (недискримінація/режим НБС, врегулювання спорів), знижуючи невизначеність конкуренції;
- в) виключно військовий альянс;
- г) національний регулятор України.

33. Гео економічна фрагментація (блоковість) як тренд означає ризик:

- а) зменшення обсягу світового знанняобміну й технологічні “зони”, що змінюють конкуренцію та безпеку;
- б) повної ліквідації санкцій;
- в) автоматичного прискорення конвергенції стандартів;
- г) зникнення стратегічних товарів.

34. До мегатрендів належить:

- а) зменшення ролі технологій;
- б) зникнення демографічних зрушень;
- в) стабілізація клімату без політик;
- г) технологічна революція (AI/автоматизація), демографія, кліматичні зміни, геополітична невизначеність.

35. Вплив AI/автоматизації на конкурентоспроможність у темі 13 найточніше подано як:

- а) потенційне зростання продуктивності та перерозподіл робочих місць, що підвищує цінність освіти/перекваліфікації;
- б) повна відсутність ефектів на ринок праці;
- в) гарантоване зниження нерівності;
- г) повна заборона на регулювання AI.

36. Кліматичні зміни подаються як фактор конкурентоспроможності, тому що:

- а) вони впливають лише на туризм;
- б) збільшують ризики для агросектору, інфраструктури та витрати на адаптацію, змінюючи конкурентні позиції;
- в) знижують потребу в інноваціях;
- г) не мають жодного економічного виміру.

37. Найбільш коректний підхід до “Україна 2050”:

- а) ігнорувати демографію, технології й клімат;
- б) орієнтуватися лише на поточні рейтинги;

- в) формувати довгострокову візію з урахуванням мегатрендів, інвестицій у людський капітал, інституції та адаптивність;
- г) відмовитися від євроінтеграційної конвергенції.

38. Стратегічні резерви (фінансові/матеріальні) розглядаються як:

- а) зайві витрати без ефекту;
- б) виключно механізм соціальної політики;
- в) фактор підвищення конкурентоспроможності лише в експорті;
- г) елемент управління ризиками й стійкості, що підтримує економічну безпеку в кризах.

39. Найточніше узагальнення логіки курсу «Міжнародна конкурентоспроможність та безпека соціальних систем в контексті забезпечення сталого розвитку» щодо політики конкурентоспроможності:

- а) потрібна узгодженість реформ: інституції + інновації + інфраструктура + людський капітал, а не “реформи заради рейтингу”;
- б) достатньо змінити назву стратегії;
- в) головне - тимчасово “підкрутити” статистику;
- г) конкурентоспроможність - суто приватна справа бізнесу без ролі держави.

40. Ключовий зміст міжнародного співробітництва для сталого розвитку найточніше такий:

- а) співпраця завжди з нульовою сумою;
- б) співпраця - лише про гуманітарну допомогу;
- в) глобальні виклики (клімат/цифрові правила/безпека) потребують координації, і невиконання зобов'язань створює зовнішні ефекти та втрати для всіх;
- г) міжнародні інституції не впливають на “правила гри”.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Розкрийте економічну сутність поняття «міжнародна конкурентоспроможність країни» та її значення для довгострокового розвитку.
2. Охарактеризуйте рівні конкурентоспроможності (макро-, мезо-, мікрорівень) та їх взаємозв'язок.
3. Проаналізуйте ключові фактори формування конкурентних переваг національної економіки в сучасних умовах.
4. Порівняйте класичні та сучасні теорії конкурентних переваг (порівняльні переваги, модель «ромба», GVC).
5. Оцініть позиції України в міжнародних рейтингах конкурентоспроможності та поясніть причини їх динаміки.
6. Дайте визначення економічної безпеки держави та поясніть її місце в системі національної безпеки.
7. Розкрийте структуру економічної безпеки та охарактеризуйте ключові складові.
8. Проаналізуйте основні внутрішні й зовнішні загрози економічній безпеці в умовах глобалізації.
9. Охарактеризуйте методики оцінювання рівня економічної безпеки та порогові значення індикаторів.

10. Обґрунтуйте взаємозв'язок між економічною безпекою та міжнародною конкурентоспроможністю.
11. Розкрийте еволюцію концепції сталого розвитку та її сучасне трактування.
12. Поясніть зміст і значення Цілей сталого розвитку ООН для економічної політики держав.
13. Проаналізуйте триаду «People – Planet – Prosperity» як основу сталого розвитку.
14. Оцініть вплив сталого розвитку на довгострокову конкурентоспроможність країн.
15. Поясніть, як ігнорування соціальних та екологічних аспектів може підривати економічну безпеку.
16. Обґрунтуйте роль інновацій і технологічного прогресу у формуванні конкурентних переваг.
17. Охарактеризуйте структуру та функціонування національної інноваційної системи.
18. Проаналізуйте показники інноваційного розвитку та їх значення для міжнародних порівнянь.
19. Поясніть сутність технологічної безпеки та ризики технологічної залежності.
20. Оцініть інноваційний потенціал України в глобальному інноваційному просторі.
21. Розкрийте сутність цифрової економіки та її ключові глобальні тренди.
22. Поясніть, як цифровізація впливає на продуктивність і міжнародну конкурентоспроможність.
23. Охарактеризуйте показники цифрової конкурентоспроможності та відповідні індекси.
24. Проаналізуйте ризики цифровізації для економічної безпеки держави.
25. Обґрунтуйте напрями зміцнення цифрових конкурентних переваг України.
26. Розкрийте сутність і етапи економічної глобалізації.
27. Поясніть вплив глобалізації на конкурентоспроможність національних економік.
28. Проаналізуйте концепцію глобальних ланцюгів доданої вартості та позиції країн у них.
29. Оцініть ризики глобалізації для економічної безпеки держав.
30. Визначте місце України у глобальному економічному просторі.
31. Обґрунтуйте роль держави у формуванні конкурентоспроможності та економічної безпеки.
32. Охарактеризуйте інструменти промислової та інноваційної політики.
33. Проаналізуйте значення антимонопольної та регуляторної політики.
34. Розкрийте концепцію good governance та її вплив на конкурентоспроможність.
35. Оцініть інституційні виклики України у контексті підвищення конкурентоспроможності.
36. Поясніть сутність і принципи концепції смарт-спеціалізації.
37. Проаналізуйте європейський досвід реалізації стратегій S3.
38. Оцініть впровадження смарт-спеціалізації в регіонах України.

39. Обґрунтуйте роль смарт-спеціалізації у післявоєнному відновленні регіонів.
40. Поясніть необхідність координації регіональної та національної конкурентної політики.
41. Проаналізуйте економічні наслідки війни для національної економіки.
42. Охарактеризуйте принцип «Build Back Better» у повоєнному відновленні.
43. Визначте пріоритети повоєнного відновлення України з позицій конкурентоспроможності.
44. Оцініть роль міжнародної фінансової допомоги та інвестицій.
45. Проаналізуйте регіональні аспекти повоєнного відновлення.
46. Розкрийте сутність поняття «резильєнтність» соціально-економічних систем.
47. Охарактеризуйте типи шоків та механізми адаптації економіки.
48. Поясніть роль диверсифікації економіки у підвищенні стійкості.
49. Проаналізуйте фінансові та інституційні чинники резильєнтності.
50. Оцініть резильєнтність економіки України в умовах сучасних викликів.
51. Охарактеризуйте основні міжнародні індекси конкурентоспроможності та сталого розвитку.
52. Порівняйте методології GCI та IMD.
53. Проаналізуйте можливості та обмеження використання міжнародних рейтингів.
54. Поясніть роль HDI та SDG Index у комплексній оцінці розвитку.
55. Обґрунтуйте необхідність тріангуляції даних при формуванні політики.
56. Поясніть економічні вигоди та ризики міжнародної інтеграції.
57. Проаналізуйте роль міжнародних економічних організацій у глобальній конкуренції.
58. Оцініть вплив інтеграції з ЄС на конкурентоспроможність України.
59. Розкрийте сутність гео економічної фрагментації та її наслідки.
60. Обґрунтуйте стратегічні напрями міжнародної економічної інтеграції України.
61. Охарактеризуйте ключові мегатренди, що впливатимуть на конкурентоспроможність до 2050 року.
62. Проаналізуйте вплив штучного інтелекту та автоматизації на економіку.
63. Оцініть демографічні зміни як фактор конкурентоспроможності та безпеки.
64. Поясніть роль кліматичних змін у трансформації економічних моделей.
65. Сформулюйте стратегічне бачення «Україна 2050» у контексті глобальних викликів.

9. КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль засвоєння матеріалу здійснюється на двох рівнях: поточному (протягом семестру) та підсумковому (екзамен). Для об'єктивної оцінки використовується комплекс методів, що включає спостереження за активністю на заняттях, усні відповіді, письмові завдання та тестування. Загальна оцінка з дисципліни формується за 100-бальною шкалою та складається з трьох компонентів. Протягом семестру аспірант може накопичити максимум 60

балів через три модулі (по 20 балів за кожен), що перевіряють засвоєння окремих розділів курсу. Решту 40 балів виносяться на семестровий екзамен, де оцінюється цілісне розуміння дисципліни та вміння застосовувати знання. Підсумкова кількість балів автоматично конвертується в оцінки за національною шкалою («Відмінно», «Добре», «Задовільно», «Незадовільно») та шкалою ЄКТС відповідно до затверджених університетом критеріїв. Така система заохочує систематичну роботу впродовж семестру і робить фінальний результат більш справедливим та прогнозованим. Під час виставлення оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача вищої освіти протягом семестру.

Таблиця 6

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Наведена таблиця означає, що підсумкова оцінка формується за зрозумілими правилами і відображає рівень засвоєння матеріалу та вміння працювати з ним, а не загальне «враження» від відповіді. Шкала 100 балів далі переводиться в літерну шкалу ЄКТС (A–F) і національні оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), тому в таблиці нижче показано, які результати відповідають кожному діапазону балів.

Високі оцінки (A–B) означають глибоке й системне розуміння тем, уміння пояснювати їх своїми словами, бачити зв'язки між поняттями та застосовувати знання до нових ситуацій (зокрема в кейсах і проблемних питаннях), а також аргументовано відстоювати позицію без суттєвих помилок.

Рівень C означає, що матеріал загалом засвоєно, але є неточності, помилки або слабша аргументація; застосування знань можливе, проте не завжди впевнене й повне.

Оцінки D–E показують мінімально достатній рівень: основні поняття відомі, але відповіді переважно відтворювальні, помилок багато, а виконання завдань часто потребує підказок або додаткового уточнення.

Оцінки FX–F означають суттєві прогалини в базових темах і принципові помилки у завданнях, через що потрібне повторне опрацювання матеріалу, щоб досягти мінімальних вимог дисципліни.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації: монографія [О.С. Власюк, А.І. Мокій, О.І. Іляш, В.І. Волошин, М.І. Флейчук, Т.О. Власюк та ін.] / за заг. ред. О.С. Власюка. К.: НІСД, 2017. 384 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-06/2018_NISD_Bezpeka_Print-093bb.pdf
2. Білик Р.С., Білик Д.Р., Гаврилюк О.В. Економічна сутність та чинники формування міжнародної конкурентоспроможності національної економіки. *Регіональна економіка*. 2024. №1. С. 95–102.
3. Брич В.Я., Охота В.І. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 212 с.
4. Бурлуцька С.В. Пружні стратегії забезпечення сталого розвитку національної економіки: теорія та практика [монограф.] / наук. ред. Н.Ю. Рекова; Слов'янськ: ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет, 2016. 320 с.
5. Варналій З.С. Економічна безпека: навч. посіб. Київ: Знання, 2009. 647 с.
6. Васенко В.К. Фінансова безпека держави: навч. посіб. Суми: Ярославна, 2013. 234 с.
7. Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.З. та ін. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / за ред. В.М. Геєця. Харків: ІНЖЕК, 2006. 240 с.
8. Грибіненко О.М. Міжнародна економічна безпека: оцінка сучасного середовища, глобальні тренди та ризик-фактори. *Економічний простір*. 2019. № 149. С. 19–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2019_149_4
9. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку: переклад з англійської. Київ: Інтелсфера, 2002. 234 с.
10. Дідик А.М., Погорелов Ю.С. Міжнародний досвід післявоєнного розвитку економіки: уроки для України. *Менеджмент та підприємництво в Україні*. 2023. 1(9). 269-286. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/sep/31286/menedzhment-273-286.pdf>
11. Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів: монографія. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2022. 280 с. URL: https://iidskt.org.ua/wp-content/uploads/Monografiya_Vidnovlennya_2022.pdf
12. Козак Ю.Г., Уханова І.О. (ред.) Управління міжнародною конкурентоспроможністю: підприємство – регіон: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 173 с.
13. Лещух І.В. Теоретико-методологічні засади повоєнного відновлення економіки в контексті сучасних концепцій сталого розвитку. *Бізнес Інформ*. 2025. №5. С. 8–17. DOI: 10.32983/2222-4459-2025-5-8-17. URL: <https://oaji.net/pdf.html?n=2023/727-1754586014.pdf>

14. Людський розвиток в Україні. Пріоритети національної політики мінімізації асиметрії українського ринку праці / кер. авт. кол. О.І. Цимбал; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Київ: Академперіодика, 2021. 210 с.
15. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. 2-ге вид., перероблене. Київ: НІСД, 2015. 348 с.
16. Отенко І.П., Булкіна І.А. Економічна безпека підприємств в умовах глобальної трансформації: монографія, Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 253 с
17. Смарт-спеціалізація регіонів України: методологія та прагматика реалізації: монографія; наук. ред. Сторонянська І.З. / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 424 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
18. Управління міжнародною конкурентоспроможністю: підприємство – регіон: [монографія] / [Ю.Г. Козак, І.О. Уханова, О.А. Єрмакова, О.О. Сукач, С.В. Ляліков, О.В. Сулім, Д.Н. Бурлаченко, О.В. Захарченко, О.Р. Швагер, Н.А. Постова, О.О. Біла, Л.І. Андрусенко, П.Д. Дмитрієв, Д.А. Нікіфоров]; за ред. Ю.Г. Козака, І.О. Уханової. Київ: Центр учбової літератури, 2019 173 с.
19. Хлобистов Є. В. (ред.) Сталий розвиток – ХХІ століття. Дискусії 2020: колективна монографія. Київ: НаУКМА, 2020. 288 с.
20. Acemoglu D., Robinson J. A. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty. New York: Crown Business, 2012. 544 p.
21. Beck U. World at Risk. Cambridge: Polity Press, 2009. 256 p.
22. Fukuyama F. Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2014. 672 p.
23. Gereffi G. Global Value Chains and Development: Redefining the Contours of 21st Century Capitalism. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 456 p.
24. Krugman P. R., Obstfeld M., Melitz M. J. International Economics: Theory and Policy. 10th ed. Boston: Pearson Education, 2018. 720 p.
25. Mazzucato M. The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths. London: Anthem Press, 2013. 288 p.
26. National Intelligence Council. Global Trends 2040: A More Contested World. Washington, DC: Office of the Director of National Intelligence, 2021. 156 p.
27. North D. C., Wallis J. J., Weingast B. R. Violence and Social Orders: A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 328 p.
28. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations. New York : Free Press, 1990. 896 p.
29. Rodrik D. The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy. New York: W. W. Norton & Company, 2011. 368 p.

30. Sachs J. D. The Age of Sustainable Development. New York: Columbia University Press, 2015. 552 p.
31. Sen A. Development as Freedom. Oxford: Oxford University Press, 1999. 384 p.
32. Stiglitz J. E. Globalization and Its Discontents Revisited: Anti-Globalization in the Era of Trump. New York: W. W. Norton & Company, 2017. 448 p.
33. United Nations. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations, 2015. 41 p.
34. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2019. Geneva: World Economic Forum, 2019. 666 p.

Додаткова література:

1. Болдуєва О.В., Богма О.С. Роль інновацій у забезпеченні економічної безпеки країни. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2016. №5. с.85-90.
2. Брик М.М., Петрук А.Р. Економічна безпека держави в епоху глобалізації: виклики, стратегії та перспективи. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 4 (84). DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-84-1>
3. Герасимчук З.В. Конкурентоспроможність: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2011. 94 с.
4. Гончарук Т.І. Конкуренція і конкурентоспроможність: зміст і розвиток в перехідній економіці: монографія]. Суми: ВВП Мрія-1 ЛТД, УАБС, 2010. 81с.
5. Губський Б.В., Павловська О.Д., Харчук С.В. Конкурентоспроможність національної економіки: пріоритети дослідження та експертні оцінки. К. КНЕУ, 2003. 51 с.
6. Єрмакова О.А. Інституційні важелі вдосконалення регіональної інноваційної політики України в контексті глобальних викликів: монографія; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. Одеса: ІПРЕЕД НАНУ, 2017. 394 с.
7. Козак Ю.Г. Міжнародна економіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Козак Ю.Г., та ін.]; За ред. Ю.Г. Козака [5-те вид.] К.: ЦУЛ, 2015. 560 с.
8. Козак Ю.Г. Міжнародні організації: навч. Посібник / за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, З. Кутайні та ін. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 483 с.
9. Піддубний І.О., Піддубна А.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю регіону: навч. посібник. Харківський національний економічний ун-т. Х.: ВД "Інжек", 2013. 121с.
10. Сухоруков А.І. Харазішвілі Ю.М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія. Київ : НІСД, 2012. 368 с.

11. Харічков С.К. Фактори міжнародної конкурентоспроможності регіону в умовах інноваційного розвитку. Економіка: реалії часу. 2015. №6. С.142-146.

12. Череп А., Воронкова В., Андрюкайтене Р., Денисенко М. Механізм підвищення конкурентоспроможності підприємства в умовах цифрової трансформації. ААВЕ Economics Journal. 2023. № 87.

Законодавчі та нормативно-правові акти:

1. Директива 2014/95/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22.10.2014 року, що вносить зміни до Директиви 2013/34/ЄС стосовно розкриття нефінансової та різноманітної інформації окремими великими підприємствами та групами підприємств. Європейський Парламент; Рада ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:32014L0095>

2. Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств. Організація економічного співробітництва та розвитку, 2011. URL: <https://www.oecd.org/corporate/mne/>

3. Паризька угода (до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату). Організація Об'єднаних Націй (COP21 РК ООН ЗК). Прийнята 12.12.2015 року. URL: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

4. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Генеральна Асамблея ООН. Резолюція A/RES/70/1 від 25.09.2015 року. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Agenda2030_UA.pdf

5. Принципи корпоративного управління G20/ОЕСР. Організація економічного співробітництва та розвитку, ухвалено Радою ОЕСР 08.07.2015 року. URL: <https://www.oecd.org/daf/ca/Corporate-Governance-Principles-ENG.pdf>

6. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF>

7. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>

8. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

9. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

10. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року “Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року”: Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021. Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021>

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України”: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>

13. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

14. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>

15. Регламент (ЄС) 2021/1119 Європейського Парламенту та Ради від 30.06.2021 року, що встановлює рамки для досягнення кліматичної нейтральності (Європейський кліматичний закон). Європейський Парламент; Рада ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:32021R1119>

16. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, підписана 27.06.2014 року (ратифікована Законом № 1678-VII від 16.09.2014). Україна; Європейський Союз. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Інформаційні ресурси:

1. Економічний науково-практичний журнал «Сталий розвиток економіки». URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal>

2. Електронний журнал з економічних наук «Економіка та суспільство». URL: <https://economyandsociety.in.ua/>

3. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». 2017. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>

4. IMD World Competitiveness Center. World Competitiveness Yearbook 2023. Lausanne: IMD, 2023. URL: <http://docencia.uaeh.mx/estudios-pertinencia/docs/AGENDA%20INDEX%20GLOBAL/IMD%20World%20Competitiveness%20Booklet%202023.pdf>

5. UkraineInvest. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/>

6. Sustainable Development Solutions Network. SDG Index and Dashboards Report 2023. 2023. URL: <https://www.sdgindex.org/reports/sustainable-development-report-2023/>

7. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2019. Geneva: WEF, 2019. 666 p. URL: <https://www.weforum.org/publications/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth/>
8. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report. SPECIAL EDITION 2020. How Countries are Performing on the Road to Recovery. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf
9. World Economic Forum. Annual Report 2024-2025. URL: https://reports.weforum.org/docs/WEF_Annual_Report_2024_2025.pdf
10. WIPO. Global Innovation Index 2024: Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship. Geneva: World Intellectual Property Organization, 2024. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2024-en-global-innovation-index-2024.pdf>
11. World Trade Organization. World Trade Report 2023: Re-globalization for a Secure, Inclusive and Sustainable Future. Geneva: WTO, 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr23_e/wtr23_e.pdf
12. UNCTAD. World Investment Report 2024 : Investment Facilitation and Digital Transformation. Geneva: United Nations, 2024. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2024>

Рекомендовані джерела неформальної освіти:

1. Освітня платформа Coursera – AI For Everyone. URL: <https://www.coursera.org/learn/ai-for-everyone>
2. Освітня платформа Coursera – Business Economics and Game Theory for Decision Making. URL: <https://www.coursera.org/learn/illinois-tech-business-economics-and-game-theory-for-decision-making>
3. Освітня платформа Coursera – Circular Economy - Sustainable Materials Management. URL: <https://www.coursera.org/learn/circular-economy>
4. Освітня платформа Coursera – Data intelligence for businesses and managers. URL: <https://www.coursera.org/learn/data-intelligence-imtbs>
5. Освітня платформа Coursera – Digital Transformation. URL: <https://www.coursera.org/learn/bcg-uva-darden-digital-transformation>
6. Освітня платформа Coursera – Foundations: Data, Data, Everywhere. URL: <https://www.coursera.org/learn/foundations-data>
7. Освітня платформа Coursera – Innovation Management. URL: <https://www.coursera.org/learn/innovation-management>
8. Освітня платформа Coursera – Introduction to Economic Theories. URL: <https://www.coursera.org/learn/intro-economic-theories>
9. Освітня платформа Coursera – Introduction to KPIs: Measuring Success in Business. URL: <https://www.coursera.org/learn/introduction-to-kpis-measuring-success-in-business>
10. Освітня платформа Coursera – Local Economic Development. URL: <https://www.coursera.org/learn/local-economic-development>
11. Освітня платформа Coursera – Narrative Economics. URL: <https://www.coursera.org/learn/narrative-economics>

12. Освітня платформа Coursera – Regression Models. URL: <https://www.coursera.org/learn/regression-models>
13. Освітня платформа Coursera – Reproducible Research. URL: <https://www.coursera.org/learn/reproducible-research>
14. Освітня платформа Coursera – Supply Chain Digitization: Strategy and Design. URL: <https://www.coursera.org/learn/supply-chain-digitization-strategy-and-design>
15. Освітня платформа Coursera – System Dynamics. URL: <https://www.coursera.org/learn/system-dynamics>
16. Освітня платформа Coursera – Trade & investment: evidence-based policies for development. URL: <https://www.coursera.org/learn/trade-and-investment-policies-for-development>
17. Освітня платформа Coursera – Economics - Employment and the Labor Market (US). URL: <https://www.coursera.org/learn/economics-employment-and-the-labor-market-us>
18. Освітня платформа EdEra - Зелене світло для Землі. URL: <https://study.ed-era.com/uk/dashboard/course#!426>
19. Освітня платформа EdEra - Курси з медіаграмотності та цифрових навичок. URL: <https://ed-era.com/course/media-literacy>
20. Освітня платформа EdEra - Соціальне підприємництво та конкурентоспроможність. URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/309>
21. Освітня платформа Prometheus – Основи проєктного менеджменту. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Irvine+BPM101+2023_T3
22. Освітня платформа Prometheus – Наукова комунікація в цифрову еру. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:UKMA+SCDA101+2020_T1